

Glagoljaška baština Samostana sv. Pavla Pustinjaka na Školjiću

Brkljačić, Marko

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:976218>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-24**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za povijest
Diplomski dvopredmetni studij povijesti

Marko Brkljačić

**Glagoljaška baština Samostana sv. Pavla Pustinjaka
na Školjiću**

Diplomski rad

Zadar, 2017.

Sveučilište u Zadru

Odjel za povijest
Diplomski dvopredmetni studij povijesti

Glagoljaška baština Samostana sv. Pavla Pustinjaka na
Školjiću

Diplomski rad

Student/ica:

Marko Brkljačić

Mentor/ica:

izv. prof. dr. sc. Kristijan Juran

Zadar, 2017.

University of Zadar
Department of history

Marko Brkljačić

**Glagolitic heritage of the Monastery of St. Paul the Hermit on
Školjić island**

MASTER'S THESIS

Mentor: izv. prof. dr. sc. Kristijan Juran

Zadar, November 2017.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Marko Brkljačić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Glagoljaška baština Samostana sv. Pavla Pustinjaka na Školjiću** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 22. studenog 2017.

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Metodologija	1
3. Samostan sv. Pavla pustinjaka na Školjiću	2
4. Pregled dosadašnjih istraživanja	3
4.1 Osnutak Samostana na Školjiću	3
4.2 Istraživanje novije povijesti Samostana	3
5. Knjižnica Samostana sv. Pavla pustinjaka na Školjiću	5
6. Arhivska građa	7
6.1 Knjiga aniversarija po reguli	7
6.2 Knjige vječnih misa	8
6.3 Knjige zadušnica	10
6.4 Knjige izrečenih misa 1805.-1815.	10
6.5 Zapisi o radu težaka u knjizi izrečenih misa 1805.-1816.....	12
6.6 Knjiga intrade i prošnje 1805.-1816.....	13
6.7 Samostanski kartular	14
6.8 Blagajnički dnevnicci	17
6.9 Knjiga dužnika fra Petra Bogdanića	18
6.10 Mandati	19
6.11 Ostale isprave	20
6.12 Liturgijske knjige	21
6.13 Ostrišci	21
6.14 Didaktička građa	22
7. Kameni natpisi	23
8. Zaključak	24
9. Transliteracije	26
10. Izvori i literatura	31
11. Prilozi	33
12. Sažetak	42
13. Summary	42

1. UVOD

Tema ovog rada je glagoljaška baština Samostana sv. Pavla Pustinjaka na Školjiću.¹ U polazištu mu je premisa da termin glagoljaška baština označava niz kulturnih praksi i proizvoda tih praksi koji su vezani uz glagoljsko pismo, govorni i liturgijski² hrvatski jezik te kršćansku katoličku religioznost. Opsežnije kritičko i teorijsko promišljanje glagoljaške baštine iziskivalo bi dodatno istraživanje i prešlo bi okvire ovog rada. Temeljni nam je cilj upoznati se s arhivskom građom koja se čuva u Samostanu sv. Pavla Pustinjaka na Školjiću, otvoriti nova pitanja u vezi s njezinim sadržajem te odrediti smjernice za buduća istraživanja. Kao prilog tomu transliterirat ću i analizirati odabrane dijelove arhivske građe knjižnice Samostana sv. Pavla Pustinjaka na Školjiću, koja pripada korpusu kodeksa i dokumenata pisanih glagoljicom, na hrvatskom ili starocrkvenoslavenskom jeziku hrvatske redakcije. Prilikom odabira i obrade građe, postavio sam tri pitanja. Tretirajući arhivsku građu kao povijesni izvor, postavio sam pitanje može li nam i u kojoj mjeri odabrana građa pomoći u razumijevanju razvoja samostanske zajednice franjevac trećoredaca glagoljaša na Školjiću. S druge strane, odabrana arhivska građa je produkt i svjedočanstvo samih kulturnih praksi koje su važan dio identiteta te zajednice. Promišljajući građu na ovaj način, postavio sam i pitanje može li nam odabrana građa pomoći u razumijevanju odnosa redovničke zajednice na Školjiću prema glagoljaškoj baštini. Treće pitanje koje sam postavio prilikom pisanja rada je koje je mjesto Samostana na Školjiću u povijesti hrvatskog glagoljaštva.

2. METODOLOGIJA

Metode rada koje sam primijenio prilikom pisanja ovog rada jesu konzultiranje literature, pregled arhivske građe, razgovor s članovima redovničke zajednice, te transliteracija i analiza glagoljskih dokumenata. Pri tom sam najviše pažnje posvetio transliteraciji i analizi sadržaja odabranih segmenata arhivske građe. Postupak transliteracije je važan u historiografiji jer omogućava povjesničarima i drugim istraživačima, koji se ne služe pismom izvornog dokumenta, pristup podacima koji bi im inače bili nedostupni. Za transliteraciju sam odabirao ulomke građe koji reprezentiraju sadržaj neke veće cjeline ili korpusa građe. Na kraju rada, kao prilog donosim cjelovite transliteracije odabranih glagoljskih dokumenata. Pri pisanju sam konzultirao svu dostupnu literaturu o Samostanu sv. Pavla Pustinjaka na Školjiću. Koristio sam i literaturu o

1 Školjić je otočić u blizini mjesta Preka na otoku Ugljanu. Drugo mu je ime Galevac.

2 Starocrkvenoslavenski jezik hrvatske redakcije.

povijesti glagoljice i glagoljaštva.³ Isčitavanjem literature upoznao sam se s dosadašnjim spoznajama o povijesti Samostana, ali i sa širim društveno-povijesnim kontekstom. Moram naglasiti i važnost razgovora s članovima zajednice koji su me usmjeravali i savjetovali, i kroz koje sam se upoznao sa životom samostanske zajednice.

3. SAMOSTAN SV. PAVLA PUSTINJAKA NA ŠKOLJIĆU

Otočić Školjić smješten je osamdesetak metara od obale Preka, naselja na otoku Ugljanu. Površina otočića je 30 000 metara kvadratnih. Na Školjiću se nalazi Samostan sv. Pavla Pustinjaka, franjevac trećoredaca glagoljaša. Samostanski kompleks se sastoji od crkve sv. Pavla Pustinjaka, samostanskog groblja i glavne samostanske zgrade sa spavaonicama, blagovaonom, konobom, knjižnicom i klaustrom. Preko puta crkve je kuća u kojoj je smještena samostanska zbirka. Samostan također ima svoj vrt i maslinik te pripadajuće pomoćne kućice (alatnice itd.). Ispred crkve je i umjetna špilja posvećena Gospi Lurdskej i bista s likom kardinala Alojzija Stepinca. Iza zgrade sa samostanskom zbirkom, nalazi se kamena maketa crkve u Lurdu i bista Ante Kuzmanića. Do ulaza u crkvu i samostana vodi lijep, kamenom popločan put. Oko otočića je uređena šetnica. Pošumljavanje otočića je započelo u 19. stoljeću. U starija je vremena vjerojatno veći dio otoka bio gola stijena, a zemlja se kroz stoljeća dovozila brodom.

Redovnička zajednica danas broji tri redovnika.⁴ Na Školjiću se svake nedjelje slavi misa na kojoj prisustvuju vjernici iz mjesta Preka. Prijevoz od kopna do otočića nedjeljom obavlja barkajol. Zadnjih par godina se, tijekom ljeta, svake posljednje nedjelje u mjesecu misa slavi na hrvatskom starocrkvenoslavenskom jeziku. Školjić također ima i svoj crkveni zbor koji pjeva na nedjeljnim misama. U ljetnim se mjesecima u Samostanu održavaju duhovne obnove.

³ E. Hercigonja, 2009., *Tisućljeće hrvatskog glagoljaštva*, Zagreb, str. 167-171.

⁴ Zahvaljujem na velikoj pomoći i podršci pri pisanju ovoga rada fra Boži Sučiću, gvardijanu Samostana na Školjiću.

4. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA

4.1. OSNUTAK SAMOSTANA NA ŠKOLJIĆU

Početak 15. stoljeća na Školjiću se nalazila samo crkvice sv. Pavla Pustinjaka. Vlasnik je otoka tada bio zadarski plemić Bartol de Milano, koji je 1410. godine sklopio ugovor s trojicom redovnika, Stjepanom de Biach, Kristoforom de Sacri i Fabijanom de Croatia.⁵ Po ugovoru, redovnici su dobili u posjed Školjić s crkvicom sv. Pavla te posjede na Puntamici, a zauzvrat su morali služiti mise za dušu Bartola de Milana i njegove obitelji.⁶ Stjepan Ivančić, koji je prvi pisao o Školjiću, smatra da su ovi redovnici bili članovi reda sv. Pavla Pustinjaka.⁷ Njegovo mišljenje su preuzimali drugi autori koji su pisali o povijesti Samostana na Školjiću.⁸ Petar Runje je, koristeći se podacima iz Državnog arhiva u Zadru (spisima zadarskih bilježnika, oporukama svećenika glagoljaša, spisima sudskih parnica itd.) argumentirao tezu da su fra Stjepan de Biach, Kristofor de Sacri i Fabijan de Croatia, franjevci trećoredci glagoljaši.⁹ Godine 1411. ovi redovnici napuštaju Školjić. Iste je godine Bartol de Milano sastavio svoju oporuku kojom Školjić, svoj posjed na Puntamici i neka druga materijalna dobra ostavlja redovnicima koji bi naselili otočić i održavali mise za njegovu dušu.¹⁰ Nastojanja Bartola de Milana nakon njegove su smrti nastavili izvršitelji njegove oporuke. U periodu od 1426. do 1446. godine na Školjiću borave franjevci trećoredci, redovnici augustinci (od 1439. do 1445. godine), i onda ponovno trećoredci.¹¹ U međuvremenu se vode sudski postupci između izvršitelja oporuke o pitanju redovnika koji će dobiti Školjić.¹² Na intervenciju pape Eugena IV. i zadarskog nadbiskupa Lovre Veniera, franjevci trećoredci se konačno naseljavaju na Školjić 1446. godine.¹³

4.2. ISTRAŽIVANJE NOVIJE POVIJESTI SAMOSTANA

Novija povijest Samostana je djelomično obrađena u nizu radova. Nikola Gregov je u

5 P. Runje, 2012., *Prema izvorima II - Rasprave i članci o hrvatskim franjevcima trećoredcima glagoljašima*, Krk - Zagreb, str. 144.

6 P. Runje, 2012., str. 144.

7 S. Ivančić, 1910., *Povjestne crte o samostanskom III redu Sv. O. Franje po Dalmaciji, Kvarneru i Istri i poraba glagoljice u istoj redodržavi sa priložima*, Zadar, str. 205.

8 A. Badurina, 1993., *Povijest Samostana na Školjiću u Preku*, *Zadarska smotra*, XLII, broj 3, str. 188; E. Hilje, 2003., *Utemeljenje franjevačkih samostana na zadarskim otocima*, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 45, str. 12.

9 P. Runje, 2012., str. 146.

10 E. Hilje, 2003., str. 13.

11 P. Runje, 2012., str. 147.

12 S. Ivančić, 1910., str. 205.

13 E. Hilje, 2003., str. 13.

svojem djelu „Školovanje u provinciji Franjevac trećoredaca glagoljaša“ opisao djelovanje novicijata Provincije i privatne gimnazije na Školjiću od 1901. do 1943. godine.¹⁴ Također je jedno poglavlje, osobito bitno za ovaj rad, posvetio povijesti knjižnice na Školjiću.¹⁵ Josip Marcelić, biskup i povjesničar, u svojem se djelu „Preko, povijesne, geografske, folklorističke i kulturne crtice“ dotaknuo veza između mjesta Preka i Samostana na Školjicu, a povijesti Samostana je posvetio jedno poglavlje.¹⁶ Proučavanju kulturnih veza Samostana i mjesta Preka pridonio je dr. Ivo Nižić svojom monografijom „Glazbena baština otoka Preka“. U toj knjizi dr. Nižić jedno poglavlje posvećuje samostanu sv. Pavla na Školjiću, a osobito franjevcima sa Školjića koji su kao voditelji zborova djelovali u Preku.¹⁷ Kristijan Juran u radu „Prilozi povijesti Rave od kraja 13. do sredine 17. stoljeća“ donosi brojne podatke o posjedima na otoku Ravi koje je samostanu sv. Pavla na Školjiću darovao zadarski plemić Lombardin de Soppe.¹⁸

Navedenoj literaturi mogu se pridodati i radovi koji se bave životom Dragutina Antuna Parčića, redovnika trećoredca glagoljaša, jezikoslovca i fotografa.¹⁹ Dragutin Antun Parčić je nekoliko godina bio i gvardijan na Školjiću. Na Školjiću je također imao fotografski studio gdje snima prve panoramske fotografije.²⁰ Tijekom povijesti redovnici su morali više puta napuštati otočić, a po povratku su redovito nalailazili na devastirani samostan.²¹ Samostan je više puta pregrađivan, popravljan i dograđivan. Najreprezentativniju slikarsku baštinu Samostana je obradio Kruno Prijatelj.²²

14 N. Gregov, 1998., *Školovanje u provinciji franjevac trećoredaca glagoljaša*, Zagreb, str. 31.-76.

15 Isto, str. 133-140.

16 J. Marcelić, 1924., *Preko - Povijesne, geografske, folklorističke i kulturne crtice*, Dubrovačka hrvatska tiskara, Dubrovnik, 1924., str. 57, 61 i 68-75.

17 I. Nižić, 2007., *Preko - glazbena baština, Živa baština i glazbena praksa u 20. st.*, Zadar, str. 72.

18 K. Juran, Prilozi povijesti Rave od kraja 13. do sredine 17. stoljeća, *Otok Rava*, ur. J. Faričić, Zadar.

19 Radovima na temu života i djelovanja Dragutina Antuna Parčića posvećen je treći broj časopisa *Zadarska smotra*, godište XLII/1993. Među njima bih izdvojio rad Bože Sučića „Prilike u Provinciji franjevac trećoredaca u vrijeme školovanja i djelovanja Dragutina Parčića“ na str. 25-32.

20 A. Seferović, 1993., Dragutin Antun Parčić - Svjetloslikar s Galevca, *Zadarska smotra*, XLII, broj 3, str. 187-196.

21 Prema Stjepanu Ivančiću, Samostan je pretrpio velike materijalne štete u tri navrata. Prvi put kada je 1678. služio kao lazaret za od kuge oboljele građane Zadra, a potom 1785. i 1789. godine kada služi kao karantena za posadu mletačkih galija na povratku u Veneciju. U sva tri slučaja redovnici su morali napustiti Samostan i otići na Puntamiku. Na otoku bi ostala samo dva redovnika kao dušebrižnici za oboljele (S. Ivančić, 1910., str. 208). Godine 1944. školjički su fratri bili prisiljeni napustiti Samostan i preseliti se u Samostan na Zaglavu (Dugi otok) na više mjeseci. I tom je prigodom Samostan opljačkan. Redovnici su ponovo bili prisiljeni napustiti Samostan 1945. godine, a iste se godine u njega vraćaju (Gregov, 1990., str. 137).

22 K. Prijatelj, 1993., Ventura 1992., *Mogućnosti*, god. 40., str. 146-151.

5. KNJIŽNICA SAMOSTANA SV. PAVLA PUSTINJAKA NA ŠKOLJICU

Knjige su važne za svaku redovničku zajednicu i dio su svakodnevnog redovničkog života. U inventaru Samostana sv. Pavla na Školjicu iz 1601. godine spominje se 12 knjiga.²³ Navode se evanđelistar (1), korizmenjak (1), antonina (2), životi svetih otaca (2), tiskani misal (1), rukopisni misali (3) i rukopisni brevijari (2).²⁴ Ove knjige su imale praktičnu namjenu i služile su redovnicima za vršenje liturgije, za naobrazbu redovnika i pastoralni rad. Za pohranu ovog najranijeg knjižnog fonda nije bila potrebna zasebna prostorija namjenjena isključivo čuvanju knjiga. Liturgijske knjige su se vjerojatno čuvale u saksristiji, a neke su bile dio „privatne“ svojine redovnika. S vremenom se samostanski knjižni fond povećavao. Kupuju se i pribavljaju nove knjige za Samostan. Samostan također producira značajnu količinu pisanog materijala. Osobito je značajna produkcija kodeksa neliturgijskog sadržaja, odnosno knjiga u koje se bilježi samostansko poslovanje. U Samostanu se također sastavljaju i prevode isprave vezane uz upravljanje samostanskim posjedima. Povećanjem fonda pisane građe, javila se potreba za zasebnom prostorijom za njenu pohranu.

N. Gregov navodi da je prvi poznati pisani podatak o postojanju knjižnice u samostanu iz druge polovice 19. stoljeća.²⁵ Modernizacija samostanske knjižnice na Školjicu započela je početkom dvadesetog stoljeća i, s prekidima, traje do danas. Uvode se novi sustavi katalogizacije i primjenjuju se suvremene konzervatorske prakse vezane uz zaštitu, restauraciju i pohranu knjižnog fonda.²⁶ Samostanska knjižnica zalaganjem redovnika pribavlja nove naslove, osobito periodiku, ali i stručnu literaturu vezanu uz povijest trećoredske provincije i glagoljaštva.²⁷ Posljednja dva inventara (po sadržaju i abecedi) cjelokupnog fonda knjižnice Samostana sv. Pavla sastavio je fra Nikola Gregov osamdesetih godina prošlog stoljeća.²⁸ Po tom inventaru, knjižnica Samostana sv. Pavla na Školjicu ima fond od 4654 naslova u 7092 svezaka.²⁹ Dio starijeg knjižnog fonda, Zbirka starih i rijetkih knjiga (546 naslova), 29. je prosinca 2016. godine upisana u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Upis je rezultat višegodišnjeg nastojanja redovnika sa Školjica, poglavito pok. fra Šime Vladovića, pok. fra Nikole Gregova, sadašnjeg gvardijana fra Bože Sučića i brojnih drugih.³⁰ Zaštiti knjižnog fonda je prethodila opsežna obnova Samostana i upis

23 Knjižnica Samostana sv. Pavla Pustinjaka na Školjicu (dalje: Knjižnica), Blagajnički dnevnik 1592. – 1675., 1601., fol. 46r.

24 Knjižnica, Blagajnički dnevnik 1592. – 1675., 1601., fol. 46r. U ovom popisu se navode *gnige vanelistar 1, korizmenak 1, antonina 2, žive s(ve)tih otac 2, misali štanpe 1, od bera 3, brvla 2.*

25 N. Gregov, 1990., str. 133.

26 N. Gregov, 1990., str. 133-140.

27 Samostan posjeduje više pretisaka glagoljskih inkunabula, izdanja Staroslavenskog zavoda, periodike s radovima na temu povijesti franjevaštva u Hrvatskoj itd.

28 N. Gregov, 1990., str. 138.

29 N. Gregov, 1990., str. 138.

30 <https://www.antenazadar.hr/clanak/2017/02/knjiznica-samostana-na-skoljicu-zasticeno-kulturno-dobro-rh/> (4. listopada 2017.).

samostanskog inventara na listu zaštićenih dobara Republike Hrvatske 2013. godine. Fond knjižnice se sastoji i od novijih naslova stručne literature i periodike, ali i glagoljicom pisane ili tiskane građe. Glagoljaška građa samostana se sastoji od rukopisnih knjiga iz nekoliko samostana Provincije sv. Jeronima. Većinom su to rukopisi podrijetlom iz samostana na Školjiću i iz Samostana sv. Mihovila na Zaglavu na Dugom otoku. Samostan sv. Mihovila je napušten u 19. stoljeću te je njegova arhivska građa prenesena u samostan na Školjiću. Uz rukopisnu glagoljsku građu, Samostan posjeduje niz glagoljicom tiskanih liturgijskih knjiga, od najranijih propagandinih izdanja, preko latiničnog *Missale Romanum* Bartola Kašića, do najnovijeg postkoncilskog *Čini misi s izabranimi misami*. Radovi oko sređivanja samostanske knjižnice još su u tijeku. Postoji nekoliko popisa glagoljske građe na Školjiću. Jedan je popis sastavljen ili redigiran prilikom predaje samostanske građe Hrvatskom državnom arhivu 1996. godine radi restauracije. Građa je vraćena Samostanu 1999. godine.

Godine 2001. u arhivu Samostana pronađeni su dotad nepoznati rukopisi, koji su također predani Hrvatskom državnom arhivu na restauraciju, te su vraćeni iste godine. Tom prigodom je također sastavljen popis glagoljskih dokumenata. Popis se nastavlja na popis ranije učinjen u Zagrebu, 26. ožujka 1996. godine. Za signature i navode koristio sam se detaljnim popisom glagoljaških rukopisa podrijetlom iz Samostana na Školjiću koji je sastavio fra Božo Sučić. U tom su popisu rukopisi detaljno opisani po pravilima arhivistike (izgled kodeksa, kratki sadržaj itd.). Ovaj popis je prvi put objelodanjen kao prilog u knjizi „Glagoljski kodeksi Zadarske nadbiskupije“, a u njezinu drugom, proširenom, izdanju kao integralni dio teksta (poglavlje „Glagoljaška građa Samostana sv. Pavla na Školjiću (Galevcu)“ na str. 67-70).³¹ Ovaj popis sadrži glagoljske kodekse koji se nalaze u Samostanu, ali ne navodi druge dokumente koji se čuvaju u Samostanu, sveske i pojedinačne folije pisane glagoljicom. Ovi individualni dokumenti se navode u prethodno spomenutom popisu dokumenata naknadno predanih Hrvatskom državnom arhivu 2001. godine radi restauracije. Zbog šturosti podataka u tom popisu, za njih navodim nove signature koje se nalaze na omotima samih dokumenata. Većina tih dokumenata su mandati i pojedinačne folije drugih isprava koje su skupljene u jednu fasciklu. U samostanskom arhivu se još čuva i skripta gramatike za staroslavenski jezik pisana glagoljicom, glagoljski kodeks *Misa za umršije* i folija pod naslovom „Pouka za glazbu“. Ovoj građi treba pridodati više glagoljskih tiskanih misala i liturgijskih priručnika, većinom propagandinih izdanja.³²

31 P. Kero, 2015., *Popis glagoljskih kodeksa zadarske nadbiskupije*, Zadar, str. 67-70.

32 *Congregatio de propaganda fide* je posttridentinska ustanova sa sjedištem u Rimu. Od 17. stoljeća je preuzela tiskanje glagoljskih liturgijskih knjiga i izvršila reformu starocrkvenoslavenskog jezika hrvatske redakcije. Više o tome u: E. Hercigonja, 2009., str. 167-171.

6. ARHIVSKA GRAĐA

U ovom ću poglavlju analizirati arhivsku građu pisanu glagoljskim pismom, na hrvatskom ili starocrkvenoslavenskom jeziku hrvatske redakcije. Ovo poglavlje sam podijelio na 14 potpoglavlja. Svako potpoglavlje obuhvaća jedan kodeks ili jedan korpus pisane građe (npr. mandati ili blagajničke knjige). U svakom potpoglavlju ću opisati sadržaj pisane građe na temelju transliteracije i analize reprezentativnih segmenata. Podatke ću staviti u kontekst povijesti Samostana na Školjiću, odnosa redovnika trećoredaca spram glagoljaške baštine i trećoredske Provincije sv. Jeronima.

6.1. KNJIGA ANIVERSARIJA PO REGULI

Trećoredska Regula³³ odnosno Pravilo propisuje aniversarije (*averšarije*), koji predstavljaju obvezu redovničke zajednice da održava mise za pokojne. Svaka trećoredska redovnička zajednica, pa tako i ona na Školjiću, dužna je održavati mise zadušnice za pokojne redovnike iz trećoredske Provincije sv. Jeronima,³⁴ a od združivanja s talijanskom provincijom, i za redovnike talijanskih provincija.³⁵ Mise zadušnice se održavaju i za pokojnu rodbinu naručitelja, za dobročinitelje samostana itd. Aniversariji ne spadaju u naručene mise zadušnice, te je održavanje misa koje spadaju pod aniversarije bila dužnost svake redovničke zajednice u Provinciji. Regula propisuju održavanje misa za pokojnu *bratru i dobročince*, i za pokojne *otci i matere*.³⁶ U Knjigu aniversarija su upisivane održane mise uz podatak tko ih je držao i kada.³⁷ Također nalazimo podatke o vizitama prilikom kojih su se te knjige pregledavale kako bi se utvrdilo je li redovnička zajednica odslužila sve propisane mise.

Vizite su važan dio života svake trećoredske redovničke zajednice. Postoje dvije vrste vizita propisanih trećoredskom Regulom. Svake godine je samostan pohodio provincijal (ministar, tj.

33 Za potpunije razumijevanje svih glagoljskih kodeksa koji se nalaze u Samostanu, potrebno bi bilo proučiti knjigu „Regula tretoga reda S. O. Frančiska za Provinciju od Dalmazie. Pritisgnena u Rimu Po Antonu Fulgoni 1788 - S dopuschienjem staressin“ O. Antuna Juranića. Ta je knjiga imala nemjerljiv značaj za trećoredsku Provinciju sv. Jeronima (P. Runje, 2012., str. 203).

34 Samostan sv. Pavla na Školjiću dio je Provincije franjevac trećoredaca glagoljaša sv. Jeronima. Provincija se osniva u 15. stoljeću kada se pojedine trećoredske redovničke zajednice okupljaju oko Samostana sv. Ivana u predgrađu Zadra, koji postaje centar trećoredske Provincije Dalmacije sv. Jeronima (P. Runje, 2012., str. 15).

35 Trećoredska Provincija sv. Jeronima ujedinila se 1602. godine sa trećoredskom Provincijom za cijelu Italiju, tzv. Lombardijskom (N. Gregov, 1990., str. 99).

36 Knjižnica, Knjiga aniversarija po reguli, fol. 1r.

37 Zanimljiv je podatak da su zapisi o održanim misama, koje je u Knjigu aniversarija 1863. godine upisao Dragutin Antun Parčić (fol. 9v), vjerojatno najmlađi upisi glagoljicom u samostanske knjige na Školjiću. Njegovi zapisi su pisani jedinstvenim oblikom kurzivne glagoljice. Glagoljska slova su međusobno povezana i pojedine riječi su pisane bez podizanja pera sa stranice.

general provincije). Prva se odvijala na godišnjoj bazi. Pohađatelj provincije je jedanput godišnje obavljao pohod u svaki samostan provincije. Pregledavao je samostansko poslovanje, blagajničke knjige, samostanski inventar, dobivao je uvid u sve samostanske knjige i cjelokupni život zajednice. Sve preglede je vizitator obavljao u prisustvu cijele samostanske zajednice. U svakoj blagajničkoj knjizi bi se na kraju svake godine sastavljao račun prihoda i rashoda, a u knjigama odsluženih misa za pokojne bi se na kraju svake godine sastavio popis svih odsluženih misa. Vizitator bi u svakoj pregledanoj knjizi ostavljao svoj potpis i kratak tekst koji svjedoči o pregledu.³⁸ Druga vrsta vizite se obavljala svake treće godine, a uvedena je nakon sjedinjenja s talijanskom provincijom. Pritom je dalmatinsku provinciju pohodio posebni vizitator, odabran od generala cijeloga reda. Vizitatora se nastojalo odabirati od redovnika dalmatinske provincije koji su poznavali hrvatski jezik potreban za pregled knjiga. Prvu vizitu školjičkog samostana prije sjedinjenja Provincije sa talijanskom trećoredskom provincijom, obavio je O. Ivan Krstitelj Provenzano. Vizita je obavljena 1601. godine za gvardijanstva O. Mihovila Nižića te je tom prigodom sastavljen i samostanski inventar.³⁹

6.2. KNJIGE VJEČNIH MISA

U arhivu Samostana sv. Pavla na Školjiću čuvaju se tri knjige pod naslovom „Knjige vječnih misa“.⁴⁰ Njima se mogu pribrojiti dvije knjige istog sadržaja, ali različitog naslova. To su „Knjiga zadušnica za pokojnog Bartola de Milano 1808 - 1821.“ i „Knjiga izrečenih misa za pok. Lombarda Soppe“. Na primjeru „Knjige vječnih misa 1838 - 1863.“ prezentirat ću sadržaj ove skupine kodeksa.

Redovnička zajednica na Školjiću imala je obvezu održavanja vječnih misa,⁴¹ posebno za Bartula de Milana i Lombardina de Soppea odsnono za njihove obitelji i potomke. Redovnik zadužen za održavanje misa bi svaku odsluženu misu upisivao u Knjigu vječnih misa. U pravilu se uvijek upisivala po istom obrascu, npr. datum kada je odslužena misa, potom formula: *Ja* (ime redovnika) *dah* (misu) *za istog pok. Lombardina de Šopju* ili *Ja* (ime redovnika) *celebrah za pok. de Milani*. Lombardin de Soppe i Bartol de Milano dva su zadarska plemića koji su oporučno ostavili velike posjede samostanu sv. Pavla. Lombardin de Soppe samostanu je oporučno ostavio posjed na otoku Ravi u zadarskom arhipelagu. Bartol de Milano je svojom oporukom osnovao

38 Knjižnica, Knjiga aniversarija po reguli, 1844., fol. 5r : *U ime naše 1 vizite učinene u ovomu časno)mu mostiru s(veto)ga Pavla na Školjicu Galovcu, razvidismo dnevi od 5 aniversarija.*

39 Knjižnica, Blagajnički dnevnik 1592. – 1675., 1601., fol. 46r.

40 Knjižnica, Knjige vječnih misa 1739. – 1764.; Knjižnica, Knjige vječnih misa 1788. – 1808.; Knjižnica, Knjige vječnih misa 1838. – 1863.

41 Iz konteksta sadržaja knjiga pod tim naslovom može se zaključiti da su *vječne mise* posebne mise zadušnice čije je održavanje nepromijenjiva obveza samostanske zajednice na Školjiću.

samostansku zajednicu na Školjiću i ostavio joj posjed na rtu Puntamici pokraj Zadra. Kao uvjet uživanja tih posjeda oporučitelji su naveli obvezu redovnika da služe mise za njihove duše i duše njihovih obitelji. Antroponimi Lombardin de Soppe i Bartol de Milano su u glagoljskim tekstovima bilježeni drugačije nego u latinskim tekstovima. Primjerice Bartul de Milano je u njima *Bartul de Milanja* ili *Bortul de Milani*, a Lombardo de Soppe *Lombardin Šopja*.

U oporuci Bartola de Milana se kao uvjet uživanja posjeda na Školjiću i Puntamici navodi da redovnici nastanjeni na Školjiću moraju svake godine služiti mise za pok. Barola de Milana i njegovu obitelj. Postojao je i mehanizam kojim se određivao broj misa koje je godišnje potrebno odslužiti. Redovnici su bili dužni godišnje odslužiti broj misa koji je proporcionalan vrijednosti godišnjih prihoda ostvarenih s posjeda na Puntamici. Vrijednost nature dobivene na posjedu se preračunavala u novac, a potom se izračunalo koliko misa bi se moglo naručiti tim novcem. Taj konačni rezultat se u ispravama naziva *frut*. Bilo je slučajeva da redovnici nisu mogli izvršiti ugovorene obveze i odslužiti dovoljan broj misa. Do toga je moglo doći, primjerice, zbog preobilnog uroda na posjedima, premalog broja redovnika, bolesti ili nemoći pojedinih redovnika ili zbog drugih dužnosti koje su redovnici bili dužni svakodnevno obavljati. Tekst od 17. studenog 1838. godine govori o zamolbi koju je u ime samostanske zajednice na Školjiću uputio gvardijan F. Anton Milohnić.⁴² Zamolba je upućena provincijalu fra Luki radi smanjenja broja misa za pokojnog Lombardina de Soppea (tj. kako se u dokumentu navodi – *Lombarda Šopju*) i pok. Savu Ifkovića.⁴³ Kao razlog se navodi da redovnici *nemoži činiti celebrati toliki broj mis budući spize velike a fruta malo*.⁴⁴ Ista zamolba je upućena za služenje misa za pok. Bartola de Milana (ili, kako se u dokumentu navodi, *Bortula de Milani*). U oba je slučaja provincijal smanjio broj misa koji ima biti služen. Kao termin za održavanje mise navodi se da je misa *celebrana* odnosno slavljena. Zanimljivo je da se obaveza služenja misa za pokojnika naziva *spiza učinjena za pokojnika*. U dokumentima se također javljaju i *kantane* odnosno pjevane mise.

U studenom 1838. godine po dvije su mise za pokojnog Bartola de Milana držali O. Hrabrić i O. Milokhnić.⁴⁵ Vizitator je prilikom svake posjete u samostan vršio provjere samostanskog poslovanja i života. Prilikom posjeta vizitatora pregledavale su se i samostanske knjige, a tako i knjige vječnih misa. Primjerice, nakon vizite 1843. godine ministar provincije Jacinto Milohnić je nakon pregleda odsluženih misa izjavio da su sve mise odslužene u broju koji je propisan 1838.

42 Knjižnica, Knjige vječnih misa 1838. – 1863., 1838., fol. 1r.

43 Nisam uspio saznati tko je bio Sava Ifković, odnosno Ivković. Jedan drugi Ivković, Ivan, bio je poznati trećoredac. Po Ivančiću (1910., str. 180), O. Ivan Ivković (Nadin 1684. – oko 1750. Zadar?), dva puta je provincijal (redodržavnik), 1717. i 1729. godine. Obnašao je i druge dužnosti u Provinciji i bio gvardijan (starješina) sv. Ivana u Zadru. Ivančić (1910., str. 181) navodi da Ivan Ivković "...uredi te naznači izvor nekih zakladnih misa koji crkve Sv. Ivana u Zadru, toli sv. Mihovila na Zaglavi i Sv. Pavla na Školjiću."

44 Knjižnica, Knjige vječnih misa 1838. – 1863., 1838., 1r.

45 Knjižnica, Knjige vječnih misa 1838. – 1863., 1838., 1r.

godine.⁴⁶ U spisima se navode i slučajevi, iako rijetki, kada vizitator izriče svojevrsnu *penu* (kaznu) redovnicima samostana zbog neodsluženih misa. Kazna se često sastojala samo u služenju određenog broja misa. U *vižiti* 22. sječnja navodi se *kako metnuće intrada ostane nezaslužene mis 65* u periodu od 1802. do 1803. godine. U daljnjem tekstu, vizitator zapovijeda „odsluženje“ tih 65 misa pod prijetnjom kazne koju ne specificira.⁴⁷

6.3. KNJIGE ZADUŠNICA

U samostanskom arhivu se čuvaju dvije knjige zadušnica za preminule redovnike. Ove knjige sadrže popise održanih misa za preminule redovnike samostanske zajednice sv. Pavla, cjelokupne trećoredske Provincije sv. Jeronima, i redovnike talijanskih trećoredskih provincija.⁴⁸ U knjige se, uz ime redovnika, upisivala i provincija kojoj je pripadao. Tako se za pokojnike talijanskih provincija spominju redovnici iz provincija *Milana, Breše, Abruca, Bnetaške provincije, Ščilije, Napolia, Bolonje, Marke* i *provincije Rimske*.⁴⁹ Od redovnika Provincije sv. Jeronima navode se redovnici iz Samostana sv. Jerolima na Martinšćici, Svete Marije na Prviću, Svete Marije na Glavotoku *na Veji* i svih ostalih samostana Provincije.⁵⁰ Uz imena višepozicioniranih redovnika, ili redovnika iz trećoredske Provincije sv. Jeronima čiji su biografski podatci bili detaljnije poznati pisaru, uz podatak o održanim zadušnicama navodilo se ime redovnika, dužnosti koje je obnašao, provincija kojoj je pripadao, koliko je imao godina, i koji je uzrok njegove smrti.⁵¹ Ponekad se navode i mise održane radi posebnih okolnosti. Tako se 1823. godine održavaju mise za preminulog papu Pija VII.,⁵² a 1829. godine se održavaju mise za dušu preminulog Pape Leona XII., te se zaziva i božja pomoć za kardinale pri izboru novog pape.⁵³

6.4. KNJIGA IZREČENIH MISA 1805. – 1816.

U Knjigu izrečenih misa uspisane su mise koje su redovnici sa Školjića odslužili u periodu od 1805. do 1816. godine.⁵⁴ U popisu se navode mise zadušnice koje su naručile obitelji pokojnika,

46 Knjižnica, Knjiga vječnih misa 1838. – 1863., 1843.

47 Knjižnica, Knjiga izrečenih misa 1805. – 1816.

48 Knjižnica, Knjiga zadušnica za pokojne redovnike 1778. – 1794.; Knjižnica, Knjiga zadušnica za preminule redovnike 1765. – 1847. (dalje: Knjiga zadušnica 1765. – 1847.).

49 Knjižnica, Knjiga zadušnica 1765. – 1847., fol. 1v.

50 Knjižnica, Knjiga zadušnica 1765. – 1847., fol. 66v i 67r.

51 Isto, fol. 67r.

52 Isto, fol. 67r.

53 Isto, fol. 66v.

54 Knjiga izrečenih misa 1805. do 1816. nije navedena među kodeksima koje donosi Kero. Zato navodim staru signaturu iz popisa kodeksa predanih u Hrvatski državni arhiv radi restauracije: "Stara sign. Xix a43, Knjiga izrečenih misa 1805.1816, s druge strane bilješke o težačkim dnevnicima, isplatama i dugovima plus 9 fragmenata s nekim

održane (Regulom propisane) mise za dobročince,⁵⁵ mise održane za laš(i) mostirski.⁵⁶

Većina upisa odsluženih misa su naručene mise zadušnice. Mise zadušnice su redovito naručivale obitelji pokojnika.⁵⁷ Po prezimenima pokojnika za koje su održane zadušnice, može se zaključiti da su to većinom osobe iz obližnjeg mjesta Preka.⁵⁸ Čest običaj na širem zadarskom području je bio služenje misa četrdesetnih, tj. svakodnevno u periodu četrdeset dana nakon smrti. Možemo pretpostaviti da se zbog velikog broja naručenih misa one nisu služile pojedinačno za svakog pokojnika, već bi se ime svih pokojnika u čije je ime naručena misa za taj dan spomenulo tijekom mise.

Zanimljivi su i upisi održanih misa za mostir,⁵⁹ za puk selaski,⁶⁰ i za mostir s(vete) Marije⁶¹. Najvjerojatnije se podatci o misama održanim za Samostan sv. Marije odnose na preuzete misne obveze od zadarskih benediktinki. I danas postoji običaj da, ako neka redovnička zajednica ima mogućnost (dovoljan broj redovnika u samostanu itd.), preuzme dio misa za koje se neka druga zajednica obvezala da će ih održavati, a koje zbog raznoraznih razloga nije bila u mogućnosti održati. Misama održanim za puk sel(j)a(n)ski ili za mostir se možda se zaziva blagoslov sela ili samostana.⁶² Kao jednu zanimljivost iz ove knjige bih spomenuo podatak iz 1812. godine gdje je upisano: godina šestotina sveti Frane⁶³. Ovaj podatak se vjerojatno odnosi na 600-u obljetnicu osnutka Samostana sv. Frane u Zadru.⁶⁴ Redovnici su očito znali za obljetnicu te su je na neki način obilježili .

Česti su zapisi o održavanju misa za duš od prigatorija.⁶⁵ Radi se o misama čije su održavanje naručili članovi Bratovštine duš od prigatorija iz mjesta Preka. Bratovština duš od prigatorija odnosno „duša od purgatorija (čistilišta)“ okupljala je stanovnike iz mjesta Preka na Ugljanu.⁶⁶ Osim u popisima odsluženih misa, postoji još nekoliko zasebnih zapisa vezanih za

bilješkama o primljenim misama i sl., form. 29x9,2 cm, ff. 65 + 9 fragmenata, (snimke 418-504)", (dalje: Knjiga izrečenih misa 1805. – 1816.).

55 Knjižnica, Knjiga izrečenih misa 1805. – 1816., fol. 69v.

56 Isto, fol. 42v. *Laš* je termin koji označava materijalno davanje crkvenoj instituciji, najčešće kako bi zauzvrat bile održavane mise zadušnice za pokojnika/e.

57 Knjižnica, Knjiga izrečenih misa 1805. – 1816., fol. 2r.

58 Tako se u knjizi izrečenih misa javljaju brojna priješka prezimena poput *Marcelić*, *Hordov*, *Fabulić*, *Bačić* etc. Navode se i prezimena podrijetlom iz drugih mjesta na otoku Ugljanu i iz Zadra poput *Škalabrin*, *Predovan*, *Rokić*, *Šestan* itd.

59 Knjižnica, Knjiga izrečenih misa 1805. – 1816., fol. 63v.

60 Isto, fol. 57r.

61 Isto, fol. 37v.

62 Odnos li se možda ove mise na mjesto Preko i na Samostan sv. Pavla na Školjčju? S druge strane, možda je upis misa za mostir samo skraćeno od misa za mostir sv. Marije?

63 Knjižnica, Knjiga izrečenih misa 1805. – 1816., fol. 25r.

64 Samostan sv. Frane u Zadru prvi je franjevački samostan u Hrvatskoj. Po franjevačkoj predaji koja vuče svoje korijene iz srednjeg vijeka, osnovan je za vrijeme njegovog boravka u Hrvatskoj (*Sclavonia*), odnosno Zadru, 1212. godine. Izvor: <https://www.svetifrane.org/o-nama/povijest-samostana> (9. listopada 2017).

65 Knjižnica, Knjiga izrečenih misa 1805. – 1816., fol. 37r.

66 Bratovština je osnovana 1770. godine kada se Preko odvojilo od župe Sutomišćica i osnovalo vlastitu župu (Franov-Živković, 2009., str. 231). Nekadašnja bratimska kuća se nalazi kraj starog groblja u Preku. U Arhivu Zadarske

održavanje misa za ovu bratovštinu.⁶⁷ Tako u latiničnom zapisu od 7. srpnja 1815. godine⁶⁸ Marko Štampalija navodi kako je odslužio 20 misa za bratovštinu *Dusce od pregatorija* umjesto fra *Pere Petra Bogdanicha*. Za tu dužnost Marko Štampalija zahtjeva po dvadeset i četiri soldina za misu, kako je dogovoreno s bratovštinom.⁶⁹

Iako su ovi dokumenti s obzirom na sadržaj siromašni, njihovo postojanje svjedoči o velikoj važnosti koju je samostanska zajednica na Školjiću pridavala običaju slavljenja misa za umrle. Uz to, tisuće misa koje su održavane za pokojnike bile su na liturgijskom starocrkvenoslavenskom jeziku hrvatske redakcije. Slavljenje ovih misa bilo je važan dio života redovnika na Školjiću. Bila je to dužnost i obaveza koja je zahtjevala velik trud i napor čitave zajednice. Naručitelji misa su većinom iz otoka. Stanovnici Preka osobito su vezani uz Samostan i često naručuju mise kod redovnika sa Školjića. Navode se i naručitelji misa iz Zadra. Samostan sv. Marije predaje dio svojih obaveza za izgovaranje misa Samostanu na Školjiću. Svi ovi podatci svjedoče nam o snažnim vezama između Samostana i društvenih zajednica u njegovu širem okruženju.

6.5. ZAPISI O RADU TEŽAKA U KNJIZI IZREČENIH MISA 1805. – 1816.

U Knjizi izrečenih misa 1805. – 1816. nalazi se više zapisa o dugovanjima za održane mise i isplatama nadnica težacima.⁷⁰ S obzirom na sadržajne podudarnosti i spomen imena fra Petra Bogdanića, postoji mogućnost da je dio Knjige izrečenih misa prepisan 1831. godine u zasebnu knjigu koja se čuva u Samostanu pod naslovom Knjiga dužnika fra Petra Bogdanića.⁷¹ U jednom periodu je fra Petar vjerojatno bio gvardijan Samostana na Školjiću i brinuo se za samostanske poslove. Tako fra Petar bilježi mise koje je održao i koje još treba održati, zapisuje dugovanja za održane mise (bilježi i naručitelje), vlastita dugovanja, novčane pozajmice i isplate težačkih dnevnica za rad.

Samostanske posjede na samom otočiću Školjiću su obrađivali redovnici, ali i težaci iz okolnih mjesta, osobito mjesta Preka koje je najbliže Školjiću.⁷² U izvornom tekstu se takav rad za

nadbiskupije se čuvaju glagoljicom pisani kvateran i madrikula bratovštine *Dusce od pregatoria* (Kero, 2015., str. 67). Uz djelovanje bratovština u Preku vezana je i prastara glagoljaška pogrebna pjesma koja se i danas pjeva pri pogrebu starijih mještana: „Braćo, brata sprovodimo“ (Nižić, 2007., str. 41).

67 Knjižnica, Knjiga izrečenih misa 1805. – 1816., fol. 37r.

68 Isto, fol. 13r.

69 Isto. Na ovoj foliji latinicom i hrvatskim jezikom piše: *Na 7 luglia 1815. u Parvichiu urdiniva ja fra Marco Stampalia postovanomu fra Peri Petra Bogdanicha mis broj dvadesete, recho N.20, za koje odragiva ova seta posvetilisscha na odluchu za dusce od pregatoria i za one gnegove pomancafa stoe (...) ove sete misse essu odluceni platiti po soldini 24.*

70 Knjižnica, Knjiga izrečenih misa 1805. – 1816.

71 Knjižnica, Knjiga dužnika fra Petra Bogdanića, 1831. godina.

72 Na *žurnadi* su podjenako radili težaci koji su bili zakupnici samostanske zemlje, kao i oni koji nisu. Samo na otočiću Školjiću bila je potrebna velika količina radnih sati. Potrebna je bila pomoć dodatne radne snage oko dovoza robe na otok, i potom prijevoza robe od mora do samostana. Važan je bio i odlazak po drvo za ogrjev kojeg je na otoku Ugljanu

nadnicu naziva *žurnode* ili *žurnate*. Termin označava jedinicu rada koja se mjeri vremenski. Jedna *žurnoda* je približno jedan dan rada. Radnici i radnice *na žurnodi* plaćani su u gotovu novcu. U vremenu kada je novac bio rijetkost, za otočke obitelji *žurnoda* je bila važan izvor prihoda. Nadničarenje na Školjiću, ali i na samostanskim posjedima na Ravi, i danas je u sjećanju starijih stanovnika sela Preka. Težaci iz Preka, ali i obližnje Sutomišćice i drugih mjesta, odlazili su na *žurnodu* na prekomorske posjede školjičkog samostana, na Puntamiku i na Ravu.

U Knjizi izrečenih misa 1806. – 1815. navode se bilješke vezane za *žurnadu* težaka i njihovu isplatu u gotovu novcu. Kao radnici na *žurnadi* 1806. godine spominju se težaci koji su, sudeći po njihovim prezimenima, podrijetlom iz mjesta Preka.⁷³ To su *Fate Fabulić, Ivo Fabulić, Miho Stipanov* i *Mateša Nižić*. Spominje se i *Domica Stipanova* koja odrađuje *žurnade za brodarinu* i neimenovane težakinje *ke nosu mošt*. U dokumentu je za svakog pojedinačnog radnika crtama označeno koliko puta je odradio *žurnadu*. Redovnik koji je sastavljao zapise (fra Petar?) na kraju stranice bilježi da *učini račun s Ivun Fabulića*. Znači li to da se novac isplaćuje samo jednoj osobi koja djeluje kao predstavnik nekoliko težaka ili težakinja? Na reversu tog lista navodi se popis različitih vrsta novca.⁷⁴ Iz zapisa nisam sa sigurnošću uspio shvatiti odnosi li se ovaj popis na isplate težacima ili na neki račun samostanske blagajne. Vjerojatno je cijena jedne nadnice bila poznata i nije ju bilo potrebno posebno navoditi. Dovoljno je bilo spomenuti koliko su nadnica težaci odradili da se zna koliko im je novca isplaćeno.⁷⁵ No sudeći po kontekstu, moguće je da se radi o novcu potrošenom za isplatu nadnica težacima. Zanimljivi su nazivi različitih vrsta novca koji se spominju. U popisu se navode *cvanev, dukati, principove petice* i *šestaci, kolunati, taliri, petice stare, križari* i *cekini*.⁷⁶

6.6. KNJIGA INTRADE I PROŠNJE 1823. – 1861.

U Knjizi intrade i prošnje 1823. – 1861. bilježeni su prihodi koje je samostan ubirao od svojih posjeda – intrada, i od prošnje, u periodu od 1823. do 1861. godine.⁷⁷ Odlazak redovnika u

uvijek nedostajalo. U pravilu bi se drvo dovozilo brodom s drugih otoka zadarskog arhipelaga. Često je to bila tzv. *šuma*, tanje grane s više lišća od posječene *makije*. Takvo loživo slabije kvalitete koristilo se i za ishranu stoke sitnog zuba. Redovnici su svoje drvo za ogrijev većinom nabavljali s Rave. Petar Runje (2012., str. 151) spominje zanimljiv ugovor iz 15. st., sklopljen između redovnika s Školjića i jednog Ravljanina. Redovnici mu iznajmljuju svoju stoku na Ravi, a zauzvrat mogu nabavljati drvo za ogrjev s njegova posjeda.

73 Knjižnica, Knjiga izrečenih misa 1805. – 1816., fol. 1r.

74 Isto, fol. 1v.

75 Vrijedno bi bilo saznati prosječnu cijenu jedne *žurnade*. Također, može se zaključiti da je postojala razlika u cijeni muške i ženske nadnice. Iz ovoga i sličnih zapisa u samostanskom arhivu, moglo bi se odrediti kretanje prosječne cijene nadnice u Dalmaciji kroz povijest.

76 Knjižnica, Knjiga izrečenih misa 1805. – 1816., fol. 1v.

77 Opis kodeksa prema Kero, 2015., str. 68: „Knjiga intrade Samostana sv. Pavla na Školjiću 1823. - 1861.“ (dalje: Knjiga intrade i prošnje).

prošnju je tradicija koju su franjevci trećoredci zadržali kao prosjački red još od svojeg osnutka. U najranijim vremenima redovnicima je bilo zabranjeno posjedovanje imovine te su se prehranjivali od milostinje i darova vjernika. Redovnici sa Školjića odlazili su u prošnju na otok Prvić, Ravu, Molat, Jezera na Murteru, Pašman, i *po drugi školji*.⁷⁸ Pritom bi dobivali darove od stanovništva, češće u vinu i naturi, a rjeđe u gotovu novcu.⁷⁹

Intrada je naziv koji označava prekomorske posjede otočana. Najveći samostanski posjedi su bili oni na Puntamici i na otoku Ravi. Po podatcima iz Knjige intrade i prošnje, na samostanskom posjedu na Puntamici sadile su se grahorice, žitarice, masline i vinova loza.⁸⁰ Na otočiću Školjiću su sađene raznovrsne grahorice i vinova loza, a pekla se i rakija i radilo vino. Glavna poljoprivredna kultura sađena na samostanskim posjedima na otoku Ravi i Puntamici bila je loza. Zanimljivo je zabilježiti arhaične i dijalektalne nazive sorti žitarica i grahorica koje su se uzgajale na samostanskim posjedima. U popisima prihoda s intrada, ali i dobiti s prošnje se navode *biži, bižolci, cicarka, ozimac, pšenica šenica, formentuna, bob, grah, proso, pir*.⁸¹ Količina vina ili grožđa se mjerila u *barilima* ili *sićima*, a pšenice i grahorice u *okama* (oke), *kvartama* i *polučacima*.⁸²

6.7. SAMOSTANSKI KARTULAR

Samostanski kartular ili *Libar od razlikih pisam i kartulinov od intrad mostira svetoga pavla parvog pustinjaka na Školjicu Galovcu, u Dalmaciji, pod Zadrom*,⁸³ prijepis je izvornog samostanskog kartulara⁸⁴ koji je sastavio fra Marko Kuzmić⁸⁵ u 18. stoljeću.⁸⁶ Sadrži isprave vezane uz upravljanje samostanskim posjedom na Puntamici. Većina isprava su ugovori o zakupu zemlje na

78 Arhiv Samostana sv. Pavla Pustinjaka na Školjiću (dalje: Arhiv), Knjiga intrade i prošnje, fol. 1-2. Nikola Gregov (1910., str. 133) prenosi priču starijih redovnika sa Školjića da je samostanski konj, kojeg je zajednica držala na Školjiću i koji je služio za prijevoz robe od barke do Samostana, još služio i redovnicima koji bi odlazili na prošnju.

79 Arhiv, Knjiga intrade i prošnje, fol. 1-16.

80 Knjižnica, Knjiga intrade i prošnje, fol. 11v-12r.

81 Knjižnica, Knjiga intrade i prošnje, fol. 1-16.

82 Knjižnica, Knjiga intrade i prošnje, fol. 1-16.

83 Opis prema Kero, 2015., str. 68: „Libar od razlikih pisam i kartulinov od intrad mostira svetoga Pavla, XVIII. st. Veličina: 28,7 x 20,5 cm. Restauriran. Ima 30 listova. Ispisan kurzivnom glagoljicom, osim dva zapisa na talijanskom jeziku...“ (dalje: Kartular). Prilikom navođenja signatura nisam mogao navoditi foliaciju pojedinih isprava jer nije zabilježena, iako u kartularu postoji starija izvorna foliacija s glagoljskim brojevima iz vremena kad je kartular prepisan. Kako bih olakšao snalaženje, u radu sam za svaku ispravu navodio godinu sastavljanja i ime osobe na na koju se isprava odnosi.

84 Kartular je „...knjiga u koju je fizička osoba (najčešće samostan ili crkva) unosila prijepise pravnih isprava izdanih njoj u korist.“ (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=30686>, 24.listopada 2017.).

85 Po Hrvatskom franjevačkom biografskom leksikonu (2010., str. 326), Marko Kuzmić je rođen oko 1695. godine u Sutomišćici na otoku Ugljanu, gdje je i umro oko 1735. Franjevac trećoredac, primljen je u redovničku zajednicu na Školjiću 1712. godine, a u istom je samostanu gvardijan 1727. godine. Pisac je zbornika „Govorenija duhovna“. U rukopisu je sačuvana njegova transliteracija s bosančice na glagoljicu djela „Zrcalo istine med crkve istočne i zapadne“, autora Krste Pejkića iz 1716. godine. Kuzmić je u vrijeme kad prepisuje samostanski kartular na Školjiću, u funkciji tajnika Provincije (*šekretarija*).

86 Knjižnica, Kartular, fol. 1r.

Puntamici koji su sklapani između samostana na Školjiću i pojedinih obrađivača. Isprave su pisane glagoljicom na govornom hrvatskom jeziku vremena kad su nastale. Pored glavnog teksta svake pojedine isprave nalazi se regist isprave na glagoljici ili, rjeđe, latinici. Čitajući samo regeste može se pratiti razvoj ekonomske eksploatacije posjeda na Puntamici od početka 16. do kraja 18. stoljeća. Također, na kraju svake isprave je natuknica o broju folije u starom kartularu na kojoj su se isprave izvorno nalazile. Iz njih možemo zaključiti da je stari kartular sadržavao puno više isprava no što se nalazi u do danas sačuvanom prijepisu, te da je Marko Kuzmić osobito tražio i prepisivao isključivo isprave vezane uz posjed Puntamike. Kartular također sadrži i popis *imena od kmetov ki sade na puntamiki*, koji završava s godinom 1697.

Najstarija je isprava u kartularu iz 1599. godine, a napisana je u doba gvardijana Mihovila Nižića. Riječ je o ugovoru između samostanske zajednice na Školjiću i *kmetov i sočev*⁸⁷ radi obrade samostanskih posjeda na Puntamici. Puntamika se u ovoj, ali i drugim ispravama naziva još i Oštri rat. U ispravi se poimence navode *kmeti i soči* kojima se daje zemlja u zakup. Navodi se i količina zemlje u *gonjaima* ili *gonajima*⁸⁸, te ugovorene obveze za sadnju pojedinih kultura i podavanja u ljetini kako određuje *zakon starih kmetov i sočev*.⁸⁹ Taj „zakonik“ nije sačuvan, no u popisu *imena od kmetov ki sade na puntamiki*, može se vidjeti da u kartularu nedostaje šest najstarijih isprava, koje su bile ispisane na četirim nedostajućim folijama. Među njima je najstarija bila iz 1549. godine, a za njeno postojanje saznajemo iz kartularskog popisa isprava u kojem je zabilježena pod naslovom *Kie zakon kmetov na karti*. Kartularski popis navodi na zaključak da je isprava iz 1549. zapravo *zakon starih kmetov i sočev* na koji se referira najstarija sačuvana isprava iz 1599. godine kojom se određuju obveze zakupnika zemlje na Puntamici.⁹⁰ Moguće je također da se *zakon* odnosi na odredbe Zadarskog statuta koje se spominju u drugim ispravama.⁹¹ Ipak, vjerojatnije je da se taj termin odnosi na pravilnik koji je bio sastavljen isključivo za upravljanje samostanskim posjedom na Puntamici. U tom slučaju se možda može rekonstruirati iz drugih isprava u Kartularu, u kojima se ne spominje *zakon starih kmetov i sočev*, ali se navode obaveze zakupnika.

Isprave sadrže obilje onomastičke, kao i građe za ekonomsku i pravnu povijest. Na početku svake isprave navodi se datum sastavljanja ugovora i ime tadašnjeg gvardijana koji, u suglasnosti s cijelom redovničkom zajednicom sv. Pavla na Školjiću, daje zakupniku zemlju na Puntamici na obrađivanje.

Za svaku pojedinu česticu zemlje koja se daje na obrađivanje navodi se njezin položaj.

Položaj čestice se određuje s obzirom na neku referentnu točku poput *Pod lokvu zazjuga gaja* ili

87 *Soč* je termin za osobu čije je društveno-ekonomski položaj ekvivalentan *kolonu*.

88 *Gonjai* ili *gonaj* je stara mjera za zemljišnu česticu.

89 Knjižnica, Kartular, Mikel Nižić, 1559.

90 Knjižnica, Kartular, Indeks kartulara.

91 Knjižnica, Kartular, Kundo Švaćota, 1669.

zemlje *Drašanice*.⁹² Isprave obiluju mikrotoponimima posjeda Samostana na Puntamici. U ispravama se navode lokaliteti *Gaj*⁹³, *Pod lokvu*⁹⁴, *Drašanica*⁹⁵, *Put komunski*⁹⁶ ili *Put za Diklo*⁹⁷, *Zgon*⁹⁸, *Mala punta*⁹⁹, *Jaz zmorašnji*¹⁰⁰ itd. Drugi način navođenja lokacije posjeda je onaj koji se orijentira po vjetrovima¹⁰¹, odnosno po tome nalazi li se posjed ...*na zmorašnjoj strani Puntamike*¹⁰² ili *na zemlji pri vetrnjaku, u oštrom*¹⁰³.

U ispravama se navodi i veličina zemljišne čestice dane u zakup. Koristi se stara zemljišna mjera u *gonjaima* to jest *gonajima*. Nakon što se određuju položaji i veličina čestica, navode se *kunfini* ili međe čestice *zjuga, zbure, ztarmuntane, zmorca*, a ponekad i *pri vetrnjaku ili oštro*¹⁰⁴. U formulacijama se navodi da neka čestica, primjerice, graniči *kunfina zbure i sazmorca fratri sga. Krševana, a sasvih drugih stran, ali vitrov, mostira sga. Pavla*¹⁰⁵ ili *kunfinita zemlje sazjuga Krećići zdola fratri S. Ivana istoga reda 3. A zbure i sazmorca sve naše*¹⁰⁶. Potom se određuju ugovorene obveze zakupnika. U ispravama su brojni podatci o ugovorenim obvezama seljaka s obzirom na poljoprivredne radove i davanja u naturi.¹⁰⁷ Tako se u ispravi iz 1669. godine navodi odredba kojom Kundo Švaćot, *ako bi ča sija, ali sadio* izvan ugovorene sadnje loze, duguje četvrtinu uroda Samostanu sv. Pavla. U istoj se ispravi također nalazi zapovijed da u tom slučaju *sadi masline kako zapovida statut zadarski*. U ispravi iz 1782. navodi se propis gdje se u slučaju nepoštivanja odredbi ugovora može oduzeti zemlja: *ako nebi ispunjavao obaveze da mu se može (posjed) zeti*.¹⁰⁸ Često se u ispravama javlja obveza dovoza ugovorene rente u naturi *na more*¹⁰⁹, gdje bi se teret utovarilo na

92 Knjižnica, Kartular, Šante Brigočić, 1662.

93 Knjižnica, Kartular, Dome Šćibor, 1644.; Knjižnica, Kartular, Ive Dušman, 1644.

94 Knjižnica, Kartular, Ive Dušman, 1644.

95 Knjižnica, Kartular, Ivan Perinov, 1659.; Knjižnica, Kartular, Šante Brigočić, 1662.

96 Knjižnica, Kartular, Šante Brigočić, 1662.

97 Knjižnica, Kartular, Jure Barić, 1749.

98 Knjižnica, Kartular, Garga Božava, 1669.

99 Knjižnica, Kartular, Luka Dunda, 1674.

100 Knjižnica, Kartular, Mešer Kundo, 1669.

101 Do danas se u Primorskoj Hrvatskoj održala orijentacija u prostoru po ruži vjetrova. Najčešće se za orijentaciju koriste *bura* (sjeverozapadnjak) i *jugo* (jugoistočnjak), zatim *jugo oštro* (južni vjetar) i *tramuntana* (sjevernjak) i *zmorac* ili *maestral* koji najviše varira (ovisi o smještaju nekog lokaliteta, primjerice sela, s koje mu strane puše vjetar s mora, aka. *zmorac*). Osnovna geografska pretpostavka ovakvog načina orijentacije je orijentacija cijelog Jadranskog mora, a tako i priobalja i otoka (tzv. dalmatinski tip obale gdje su otoci gotovo svi po dužini paralelni s kopnom) u smjeru sjeveroistok-jugozapad. Neka prostorna cijelina se može dijeliti prema vjetrovima tako što se s obzirom na „sredinu“ prostora, drugi dijelovi nazivaju po vjetru koji iz tog smjera puše. Tako se, primjerice, mjesto Preko neformalno dijeli na referentnu *Sredinu* (prostor otprilike od današnje nove crkve Gospe od ružarija do *Jaza*), *Zmorac* (sjeverozapadni dio sela s obzirom na *Sredinu*) i *Jugo* (jugoistočni dio sela, otprilike od *mula* i *Dvorine* do kraja sela i crkvice sv. Ivana Krstitelja kod današnjeg trajektnog pristaništa).

102 Knjižnica, Kartular, Luka Dunda, 1674.

103 Knjižnica, Kartular, Jadro Karstić, 1662.

104 Knjižnica, Kartular, Jadro Karstić, 1662.

105 Knjižnica, Kartular, Dome Šćibor, 1644.

106 Knjižnica, Kartular, Marin Cerodol, 1640.

107 Najčešće se sklapaju pogodbe za sadnju vinove loze. U većini isprava su obaveze zakupnika iste. Zakupnik se obavezuje da će nasaditi lozu kroz osam godina, a da će od devete godine Samostanu godišnje isplaćivati petinu uroda.

108 Knjižnica, Kartular, 1782.

109 Knjižnica, Kartular, Kundo Švaćot, 1669.

samostansku lađu.¹¹⁰ Na kraju svake isprave se nalaze imena svjedoka sklapanju ugovora.

6.8. BLAGAJNIČKI DNEVNICI

Blagajnički dnevnicu ili, kako se izvorno nazivaju, *Datje i prijatje*, sadrže popise prihoda i rashoda. U Samostanu ih je sačuvano pet,¹¹¹ a pokrivaju period od 16. do 19. stoljeća. Najstariji potječe iz 1592. godine, a to je ujedno i najstariji cijeloviti glagoljicom pisani rukopisni kodeks u arhivu. Najmlađi je blagajnički dnevnik od 1823. do 1860. godine. Svi su blagajnički dnevnicu detaljno opisani u popisu glagoljskih kodeksa Zadarske nadbiskupije.¹¹² Ilustrirat ću sadržaj Blagajničkih dnevnika na primjeru prihoda i rashoda upisanih za 1784. godinu.

U Blagajničkom dnevniku Samostana sv. Pavla na Školjiću 1783. – 1822. na aversima su pisana sva utrošena sredstva, a na reversima svi prihodi po mjesecima. Na prvoj je stranici zapisano:

U ime Isukarstovo amen

*Lita gospodinova 1783 pod gvardijanom ocem Pio. Frantom Sabličem Vejanom
bi kuplen ovi libar ki ima služiti za ovi mostir svetoga Pavla na Skolicu Galovcu
u ki se ima pisati daće iz druge strane prijaće od njihove vikarije.*

Miseca luja lito kako zgora dah za isti libar 50 dobro (?) ča čini ove 50 id 10

Miseca Aprila 1786 dato i traćeno¹¹³

Prihodi su se najčešće ostvarivali od prodaje prerađenih i neprerađenih poljoprivrednih dobara sa samostanskih posjeda. Prihodi su se još ostvarivali prošnjom, održavanjem misa za pokojne, iznajmljivanjem kuće koju je samostan posjedovao u Zadru, milodarima i donacijama, ali i pružanjem prijevoznčkih usluga. U travnju 1786. samostan je sveukupno prihodio 584 libre.¹¹⁴ U travnju se navode prihodi od prodaje vina, fermentune, rakije i mekinja. Prodavali su se i predmeti poput opanaka, svijeća itd. Samostan je prihodio i novac za prijevoz putnika s kopna na otok Ugljan, ali i za najam broda za privatne potrebe (put u Skradin, odlazak na Ravu po drva itd.). Tako

110 Sav prijenos robe i putnika na Školjić bio je moguć jedino brodom. Samostan sv. Pavla je bio posjednik broda (lađe) (Kero, 2015., str. 151).

111 Misli se na blagajničke dnevnicu pisane glagoljicom. Posljednji je glagoljicom pisan blagajnički dnevnik 1823. – 1860. Slijedeći blagajnički dnevnicu pisani su latinicom na talijanskom ili hrvatskom jeziku. Zanimljivo je zamjetiti da je korpus blagajničkih dnevnika Samostana sv. Pavla, kronološki gledano, vjerojatno najcjelovitiji korpus građe u Samostanu, koji gotovo bez prekida pokriva period od kraja 16. stoljeća do 20. stoljeća.

112 P. Kero, 2015., str. 67.

113 Knjižnica, Blagajnička knjiga 1783. – 1822., 1783. godine, fol. 1r.

114 Arhiv, Blagajnički dnevnik 1783. – 1822., travanj 1784., fol. 282v. Libra je novčana jedinica.

gvardijan jednom prilikom zapisuje: *prieh brodarinu od nikih lacmanov za doć u Preko*. Samostan je prihodio i *limožinu* tijekom većih crkvenih blagdana.¹¹⁵

Samostan je trošio na sve ostale potrepštine koje nije sam proizvodio ili dobivao sa svojih posjeda. Tako se u popisu utrošenih sredstava za travanj 1786. godine¹¹⁶ spominje novac dan za kupovinu bakalara, hobotnica, srdela, zatim za ribu (manule) za nahraniti težake nakon *žurnade*. Plaćani su i težaci i kmetovi s Rave za odrađene *žurnade*, kalafatima za popravak broda i mlinaru u Skradinu za *ujam od šenice*. Plaćani su i popravci crkvenog inventara i opreme za konje, te dovoz drva brodom na Školjić. Navodi se i trošak za kupljene čavle (*brukve*), ključanice, vreće ugljena, meso, sol i za kupnju kozlića *za mostir i za doktora Jakšića*. Za travanj se navode i troškovi plaće težacima za rad na raznolikim poslovima. Primjerice, gvardijan navodi da je isplatio novac Josipu Kušterinu za rad težaka i težakinja. U izvoru se navodi: *Dah Osipu Kušterinu za 4 žurnade muških, bi udervih i poveliva, i dah istomu za 4 žurnad ženskih, kopahu stroihu žito i pli(vi)hu šenicu*.¹¹⁷

Na kraju svakog mjeseca sastavljao se račun za sve prihode i rashode toga mjeseca. Tako je u mjesecu travnju 1786. sveukupno utrošeno 685 libara. U dokumentu se navodi da *miseca Aprila 1786. bi učinjen račun prid fratri u refitoriju po zvonah i bi traćemo usve libar 685*.¹¹⁸ Kao zbornu mjesto redovnika u samostanu se navodi *refitorij pod zvonah*. Na tom su se mjestu skupljali redovnici prilikom donošenja važnijih odluka, posjeta vizitatora i pregleda samostanskog poslovanja. Ovi popisi pružaju obilje građe za uvid u svakodnevni život samostanske zajednice na Školjiću. Detaljnijim proučavanjem blagajničkih knjiga mogao bi se prikazati razvoj samostanske zajednice od početka 16. stoljeća do druge polovice devetnaestog.

6.9. KNJIGA DUŽNIKA FRA PETRA BOGDANIĆA

Ova knjiga je prijepis osobne knjižice fra Petra Bogdanića.¹¹⁹ Knjižica sadrži popise dugovanja i dužnika fra Petra. Uglavnom se spominju osobe s otoka Prvića i Kaprija. Kao razlog dugovanja se navode održane mise za pokojne i pozajmice novca. Čitanjem podataka u ovoj knjizi, stječe se dojam da se neki dugovi navode u misama, odnosno da je novčana vrijednost dugovanja preračunata u mise. Na naslovnoj je stranici glagoljicom napisano:

115 Zapis iz travnja 1784. godine spominje *limožinu* prihođenu *na vazam na blagoslov*. Kako navodi Ivančić (1910., str. 208), „...bio je starodrevni običaj da redovnici usred sela (Preka), na Koledišču blagoslivljaju kruh na Uskrs, a vatru na Stjepanju i vodokrće“. *Koledišće* je maleni gaj pokraj stare crkve u Preku, a ispred nekadašnje bratimske kuće. Naziv je dobilo po *koledama*, krijesovima koji su se na tom mjestu palili na *Stipanje* (sv. Stjepan), a tom se prigodom i igralo kolo i pjevalo. Ovaj običaj blagoslova vatre govori o povezanosti Priječana i fratara sa Školjića.

116 Knjižnica, Blagajnički dnevnik 1783. – 1822., travanj 1784., fol. 17v-18r.

117 Isto, fol. 18r.

118 Isto.

119 Knjižnica, Knjiga dužnika fra Petra Bogdanića, 1831. (dalje: Knjiga dužnika).

Dužnici p(ok) fra Petra

Bogdanića

Prinešeni iz negovih

kniga lita 1831.

*Pervić i Kaprie*¹²⁰

6.10. MANDATI

U samostanskom arhivu se čuvaju i brojne pojedinačne isprave, sakupljene u jednu fasciklu pod naslovom Mandati.¹²¹ Većina su tih isprava doista mandati, ali ima i dokumenata poput pogodbi za najam, priznanica, punomoći itd. Mandati su dokumenti koji sadrže naredbe više svjetovne vlasti. Mandati koji se čuvaju na Galevcu su većinom mandati zadarskog kneza¹²², pisani u kancelariji zadarskog kneza u Kneževoj palači. Samo je jedan sačuvani mandat koji se izdaje u ime generalnog providura Dalmacije i Albanije. Mandati sačuvani u arhivu na Školjiću izdani su na molbu gvardijana i samostanske zajednice radi rješavanja problema vezanih uz samostanske posjede na Ravi i Puntamici. Većinom je riječ o neodobrenim ispašama stoke na samostanskim imanjima¹²³ ili povredama međa samostanskih posjeda.¹²⁴

Zanimljiva je isprava odnosno mandat Pavla Boldua, generalnog providura Dalmacije i Albanije, od 16. kolovoza 1782. godine. Isprava je izdana zbog neovlaštene ispaše stoke na samostanskim posjedima. U ispravi se detaljno opisuje šteta koju stvara stoka *u vinogradih a osobito u maslinah, izgrizajući mladice koe izbaciše stabla, i žile, pokle tarpiše priveliku studen...* Naredba se izdaje pod kaznu *nesamo izgubljenje od edne živine male svaki put kad bi se našle u kojoj šćeti, i naplaćenja u dile gospodara u koemu bi bila učinjena šćeta...* Zanimljiva je i odredba na kraju isprave kojom se naređuje *poglavarima od selov da imaju činiti hoditi rundu po mei od svoga osobitoga sela...* Cilj ove odredbe je da se utvrde gdje su granice posjeda seljana, ali i simbolična kazna za puštanje stoke na ispašu na samostanske posjede. Zanimljivo je također da se

¹²⁰ Knjižnica, Knjiga dužnika, fol. 1r.

¹²¹ Knjižnica, Mandati.

¹²² Knjižnica, Mandati, mandat od 8. ožujka 1751. godine; jedan list (29,2x19,3 cm); Stara signatura: 83; Redni broj 36. Zapovijedi se pišu u prvom licu pl. onoga tko je izdaje, npr. *Mi Emanil Mihael Venier. Knez zadarski i jnegove daržave*; usp. mandat od 10. prosinca. 1742. godine; jedan list (28,4x20,6 cm); Stara sign: 76; Redni broj: 34., gdje se također navodi prvo lice plurala, tj. mandat izdaje *Mi Šilveštro Dandolo, Knez zadarski i negove deržave*.

¹²³ Knjižnica, Mandati, mandat od 8. ožujka 1751. godine; jedan list (29,2x19,3 cm); Stara signatura: 83; Redni broj 36. Zabrana ispaše na posjedima Samostana sv. Pavla se izdaje svima na Puntamici *Koi imaju ovac i vole i ostalo blago*, a potom se navode pojedinci koji su uzrok ove odredbe.

¹²⁴ Knjižnica, Mandati, mandat od 10. prosinca 1742. godine; jedan list (28,4x20,6 cm); Stara sign: 76; Redni broj: 34. Naredba se izdaje Tomi Barešiću da vrati stare međaše (*kunfini*) koji su označavali granice samostanskih posjeda u Puntamici, na prijašnju poziciju: *...budaći uze slobod Tome Barešić za uzdignuti stari kunfin i staviti ih posvojoj volji*.

nigdje u mandatu ne specificira o kojem selu se radi. Možda je razlog tomu da se dokument može primjeniti gdje je potrebno. Na kraju većine mandata nalazi se podatak o objavi ovog dokumenta, odnosno o tome gdje se i kada ova isprava javno pročitala ili osobno uručila pojedincima na koje se odnosi. Sintagma koja se koristi za objavu zapovijedi jest: *bi intiman ovi mandat*. Često se isprava čitala javno u mjesnoj crkvi tijekom mise ili na veće blagdane, a kao razlog tomu se u ispravi navodi da se nitko ne može braniti neznanjem. Mandati se izdaju i zbog problema oko poštivanja ugovorenih obveza kolona naspram vlasnika zemlje. Mandat od 19. siječnja 1785. upućen je težacima koji obrađuju samostanske posjede na Puntamici. Ti su težaci nominalno u zakupu pojedinih čestica zemlje i u kolonatskom odnosu spram Samostana na Školjiću. Naredbom se zabranjuje težacima da prodaju svoj zakup, odnosno kako se u ispravi naziva *račun težački ki bi imal na zemlji gospodskimi*, drugim težacima. Također, ako do prodaje dođe, težak prethodno mora obavijestiti samostan i ponuditi mu pravo prvokupa, i *obslužiti ča zapovidaju zakoni zadarski*.¹²⁵

6.11. OSTALE ISPRAVE

Osim mandata, zbirka pojedinačnih dokumenata sadrži i druge isprave. Tako je priznanicu za dug iz 19. ožujka 1701. godine pisao *fra Ive Vitović na ime Jedića Pavića*.¹²⁶ Jedić Pavić je od provincijala fra Mate Vodarića primio zajam od 31 libre *na račun Mišer Filipa Stefanića od Vidovića*. U arhivu se nalazi i punomoć fra A. Juraniću iz 1784. godine.¹²⁷ Tim je dokumentom samostanska zajednica potvrdila Antuna Juranića kao svog opunomoćenika. Juranić je mogao zastupati zajednicu u svim poslovima koji se nje tiču. Punomoć je vezana uz zbivanja u Mletačkoj Republici u drugoj polovici 18 stoljeća. Venecija je, naime, odredbom iz 1767. godine uvela niz zabrana u vezi primanja novih redovnika u crkvene redove na svojem teritoriju. Ovo je dovelo do gašenja brojnih samostana na području Istre i Dalmacije. Provincija franjevac trećoredaca je, uz veliko zalaganje tadašnjeg redodržavnika-provincijala Antuna Juranića, uspjela 1782. dobiti dozvolu za primanje novih članova.¹²⁸ U ovoj zbirci dokumenata se nalazi i dvolist s ugovorima o iznajmljivanju kuće u Zadru. Samostan sv. Pavla na Školjiću je bio vlasnik kuće u gradu Zadru *kae na Kampi*.¹²⁹ Godine 1618. bila je iznajmljena Šanti Mediću za 28 libara, pod uvjetom da u kući

125 Knjižnica, Mandati, mandat od 19. siječnja 1784. godine, dvolist (28,1x19,1 cm); Stara signatura: 128; Redni broj 42.

126 Knjižnica, Mandati, priznanica (dug) od 19. ožujka 1701 godine; jedan list (10,6x13,9 cm); Redni broj: 24.

127 Knjižnica, Mandati, punomoć fra A. Juraniću od 27. prosinca 1784. godine; dvolist (28.6x20,2 cm); Stara signatura: 140; Redni broj: 44.

128 S. Ivančić, 1910., str. 82.

129 Runje (2012., str. 149) navodi da su redovnici sa Školjića još u 15. stoljeću vlasnici kuće u predijelu crkve sv. Vigilija. *Kampa* u ispravi iz 1612. godine se vjerojatno odnosi na neku čistinu ili trg ispred crkve gdje se nalazila redovnička kuća.

mozi fratri daržati dvi bačve vina.¹³⁰ Kao svjedoci ove isprave nalaze se *meštar Ivan Svitar Arbanas i Jako(v) Jelić ribar*.

6.12. LITURGIJSKE KNJIGE

U Samostanu su sačuvana gotovo sva tiskana izdanja misala od šesnaestog stoljeća i prvog propagandinog izdanja Levakovićeve misala iz 1631. godine do posljednjeg *Čini misi s izabranimi misami*, izdanog nakon drugog vatikanskog koncila. Samostanska knjižnica također posjeduje knjige za liturgiju u širem smislu. To su uglavnom razni priručnici za molitvu redovnika, duhovnu pripremu svećenika prije i poslije mise. Nažalost, u samostanskom arhivu nije sačuvan nijedan rukopisni brevijar ili misal. Iz popisa samostanskog inventara spomenutog u 5. poglavlju ovog rada, doznajemo da se u samostanskom arhivu čuvalo više rukopisnih glagoljskih liturgijskih knjiga.

6.13. OSTRIŠCI

Ostrišci pergamena glagoljskih rukopisa su pronađeni u koricama *Rituale Romanum* Bartula Kašića iz 1640. godine.¹³¹ Ostrižak pod rednim brojem 4 je pergamena s rukopisnom uglatom glagoljicom. Tekst je pisan sa crnom i crvenom tintom. Čini se da je dio teksta ostriška 4 koji je pisan crvenom tintom uputa redovnicima:

*Sъkazju¹³² ot prineseniê¹³³ s(veta)go
Fъranъčisъka biva činъ¹³⁴ kako
inaroenie ego razvê¹³⁵ čъtena¹³⁶.
Čъtutъse otъprineseniê ego na
ače¹³⁷ predъ Petikosъti sa pr
azdъnikъ čъtetъse podъ prvi an.
jurne tri ps(al)mi čъtutъse ne*

130 Knjižnica, Mandati, spis o iznajmljivanju kuće u gradu Zadru Šanti Mediću 1618. godine; dvolist (20,3x14,6 cm) Redni broj: 23., fol. 1r.

131 Knjižnica, Ostrišci, ostrižak br. 4.

132 Sъkazanie, ê - s. - objašnjenje, opis, prikaz, homilija (Mshr, 2009., str. 260).

133 Prinesenie, - ê s. - prineseni dar, žrtva; usp. prinosъ (Mshr, 2009., str. 211).

134 Činъ, -u / -a m. - red, poredak; obred, čin; mjera, stupanj; kategorija; redovnički red; obred, trupa; način; ponašanje (Mshr, 2009., str. 311).

135 Razvê *prijed. s G i pril.* - osim; samo, isključivo; razvê ače - osim ako. (Mshr, 2009., str. 235).

136 Čъtenie, - ê s. - čitanje (naglas) tekst, propovijed (Mshr, 2009., str. 311).

137 Ače *vez.* - ako, kada, ače li - a ako; iže ače - tko god (Mshr, 2009., str. 21).

Ovo je moj pokušaj čitanja tog zapisa i njegove prilagodne književnom hrvatskom jeziku:¹³⁸ „Homilija o prijenosu¹³⁹ svetoga Franje, biva obred¹⁴⁰ kao i na rođenje njegovo¹⁴¹, osim čitanja¹⁴². Čitaju se od prijenosa njegova na ako pred duhove, za praznik¹⁴³ se čitaju pod prvi dan tri jutarnje¹⁴⁴. Psalmi se ne čitaju.“

Ostrižak 4 je vjerojatno dio rukopisnog glagoljskog brevijara. U Samostanskom inventaru iz 1501. godine spominju se dva brevijara.¹⁴⁵ Također, Petar Runje navodi ispravu iz 1489. godine u kojoj Samostan na Školjiću kupuje glagoljski brevijar pisan na pergameni.¹⁴⁶ Je li ovaj ostrižak dio brevijara koji se spominje u inventaru iz 1501. godine, a koji je kupljen za samostan 1489. godine? Ukoliko je ova pretpostavka točna, ostrišci su dio brevijara napisanog prije kraja 15. stoljeća.

6.14. DIDAKTIČKA GRAĐA

Samostan posjeduje i didaktičku građu namijenjenu poduci redovnika. U Samostanu se čuva jedna glagoljicom pisana skripta za gramatiku starocrkvenoslavenskog jezika. Podrijetlom je iz Samostana na Školjiću i list pisan glagoljicom, s uputama za poduku glazbene teorije. List je naslovljen „Poduka iz glazbe“. Ovaj list je transliterirao Božo Sučić, a Ivo Nižić ga je objavio i opisao u svojem djelu „Glazbena baština mjesta Preko“.¹⁴⁷ *Misa za umršije* je tiskani glagoljski kodeks Dragutina Antuna Parčića iz 1860. godine, s notnim zapisima za obred pogreba.¹⁴⁸ Vrijedno je spomenuti i izgubljeno povijesno djelo O. Karla štilca Radića „Documenta ex archivio S. Pauli in Scopulo.“¹⁴⁹ Ovo djelo ne spada u okvire ovoga rada, no vjerojatno je sadržavalo prijepise izvornih glagoljskih isprava koje su se čuvale u Samostanu. Na Školjiću je nastao i glagoljski kodeks s ljetopisom fra Šimuna Glavića iz 16. stoljeća.¹⁵⁰ Možda su i neka djela franjevcva trećoredca Šimuna Klimantovića nastala na Školjiću.

138 Tekst je zapravo uputa redovnicima o čitanjima na blagdan prijenosa tijela sv. Franje. Ukoliko sam točno razumio tekst, u uputi se navodi da je obred (liturgija) na spomendan prijenosa tijela sv. Franje isti kao i obred na spomendan njegova rođenja. Razlikuje se samo u čitanju. Ako blagdan prijenosa padne na duhove, za prvi dan tog praznika se čitaju jutarnje molitve, a psalmi ne.

139 Odnosi li se ova riječ na prijenos tijela sv. Franje od mjesta smrti i ukopa, u baziliku Sv. Franje u Asizu, gdje se njegovo tijelo nalazi i danas.

140 Obred u smislu uže liturgije.

141 Liturgija na datum njegova rođenja.

142 Dio liturgije.

143 Blagdan.

144 Molitve.

145 Knjižnica, Blagajnički dnevnik 1592. – 1675., fol. 46r.

146 P. Runje, 1998., *O knjigama hrvatskih glagoljaša*, Zagreb, str. 205.

147 I. Nižić, 2007., str. 68.

148 I. Nižić, 2007., str. 70., usp. Anica Nazor, 1993., *Tragom Parčićeva glagoljskog misala, Zadarska smotra*, XLII, broj 3, na str. 112. i 113. donosi fotografije prve i zadnje stranice ovog kodeksa.

149 S. Ivančić, 1910., str. 182.

150 S. Ivančić, 1910., str. 170.

7. KAMENI NATPISI

U samostanskom kompleksu je sedam starih glagoljskih natpisa uklesanih u kamen. Tri natpisa navodi Stjepan Ivančić u svojoj monografiji.¹⁵¹ Branko Fučić u svojoj monografiji *Glagoljski natpisi* spominje četiri natpisa sa Školjića.¹⁵² Jedan natpis je pronađen prilikom obnove samostana 2004. godine. Vrijedno je spomenuti i dva nova glagoljska natpisa u kamenu uklesana 2004. godine, prilikom posljednje obnove samostana. Ovi novi natpisi nastavljaju tradiciju uklesivanja glagoljicom napisanih godina koje komemoriraju građevinske radove na izgradnji i obnovi samostana. Prvi je natpis onaj na ulazu u crkvu sv. Pavla Pustinjaka. Na nadvratku crkve je glagoljskim slovima/brojevima upisano • Č • F • P • E •, što se ima čitati kao 1596. godina. Natpis svjedoči o posveti crkve dvije godine nakon što je 1594. godine dovršena njena obnova. Iznad glagoljskog natpisa je natpis na latinskom jeziku koji govori kako je crkvu posvećenu sv. Pavlu Pustinjaku i oltare u crkvi posvetio ninski biskup Horacije Belloti za vrijeme gvardijana Mihovila Nižića.¹⁵³

Drugi se natpis nalazi na nadvratku ulaza u samostansku blagovaonu. Tu je glagoljicom zapisano: • Č • H • O • Ž • F • JU • K • G •. Transliteriran i pročitano, s razrješenim kraticama, natpis znači: 1687. f(ra) Ju(raj) K(rstić) g(wardijan).¹⁵⁴ Natpis je postavljen prilikom obnove samostana 1687. godine. Samostan je 1678. godine prihvatio zadarske građane oboljele od kuge. Tom prigodom je pretrpio znatnu materijalnu štetu.¹⁵⁵

Tri starija glagoljska natpisa se nalaze na katu samostana.¹⁵⁶ Dva su natpisa jednaka: • Č • H • O • Z • te se odnose na broj 1689 odnosno 1689. godinu. Ta godina također označava završetak radova koje je fra Juraj Krstić izveo na samostanskim zgradama. Treći natpis, također na katu, ne spominje Ivančić. Taj natpis isčitavam kao godinu 1686.: • Č • H • O • E •. Vrijedno svjedočanstvo povezanosti duhovnosti i glagoljaštva franjevac trećoredaca na Školjiću je kameni natpis na donjoj strani nekadašnje oltarne menze. Na njemu su uklesana dva glagoljska slova odnosno • S • P •, koja se vjerojatno imaju čitati kao S(veti) P(avao).

Posljednji natpis je pronađen prilikom obnove samostana 2004. godine. Nalazi se u klausturu samostana i glasi: • Č • ŠĆA • M • A •. Ovaj natpis također označava godinu. Čitanje drugog slova je zbog izbljedjelosti i oštećenosti natpisa problematično. Postoji mogućnost da je to zapravo slovo OT, odnosno 700. Tako pročitano natpis bi značio 1761. godinu. Ukoliko je ipak slovo ŠĆA, onda je

151 S. Ivančić, 1910., str. 208.

152 B. Fučić, 1982., *Glagoljski natpisi*, Zagreb, str. 335.

153 S. Ivančić, 1910., str. 206.

154 Isto, str. 208.

155 Isto.

156 Isto.

na natpisu zabilježena 1861. godina. Naime, od druge polovice 19. stoljeća glagoljica izlazi iz svakodnevne uporabe u Samostanu na Školjiću. Prijelaz s glagoljice i hrvatskog jezika na latinicu i talijanski jezik vidljiv je u samostanskim knjigama tog perioda. Ovaj kameni natpis, ukoliko je na njemu doista 1861. godina, je iz perioda kada u Samostanu kao gvardijan djeluje Dragutin Antun Parčić. On je ponovno uveo uporabu glagoljice, nakon što se počela upotrebljavati latinica i talijanski jezik u bilježenju samostanskog poslovanja.¹⁵⁷ Nakon njega, ponovno se prelazi na uporabu talijanskog jezika i latinice.

8. ZAKLJUČAK

U ovom sam radu prezentirao sadržaj glagoljicom pisane građe Samostana sv. Pavla Pustinjaka na Školjiću. Ta građa obuhvaća kodekse, pojedinačne isprave i fragmente kodeksa koji su nastali u Samostanu u periodu od kraja 16. do druge polovice 19. stoljeća. U rad sam također uvrstio kamene natpise koji su uklesani u samostanskim zgradama, a dotaknuo sam se i glagoljskih tiskanih liturgijskih kodeksa koji se u samostanu čuvaju. Sadržaj građe sam prezentirao na temelju rada s izvornim arhivskim materijalom. Istraživanje je uključivalo čitanje rukopisa, zatim odabir, transliteraciju i analizu sadržaja dijelova građe. Odabir građe sam vršio po kriteriju reprezentativnosti za cjelinu kojoj pripada. Kako bih bolje razumio sadržaj te građe i povijesni kontekst koj je ključan za njenu analizu i interpretaciju, koristio sam se postojećom literaturom o Samostanu na Školjiću. Iz ahivske građe pisane glagoljicom saznao sam obilje podataka o životu redovničke zajednice na Školjiću i njezinu odnosu spram glagoljaške baštine. Koristeći se kurzivnom glagoljicom i govornim hrvatskim jezikom redovnici su bilježili podatke važne za funkcioniranje samostanske zajednice. Tako su nastali blagajnički dnevnicu prihoda i rashoda samostana, zapisi o dugovanjima, ugovori s obrađivačima samostanskih posjeda, popisi prihoda sa samostanskih posjeda itd. Korpus blagajničkih dnevnika pisanih glagoljicom koji se čuva u Samostanu sadrži podatke koji nam omogućavaju uvid u svakodnevni život redovničke zajednice na Školjiću od kraja šesnaestog do druge polovice osamnaestog stoljeća. Samostanski kartular i zbirka isprava pod signaturnim naslovom „Mandati“ pružaju podatke o načinu na koji je Samostan upravljao svojim posjedima na Puntamici i Ravi. Sadržaj ovih isprava obiluje onomastičkim i pravno-povijesnim podacima. Stavljanjem istraživane građe u kontekst društvenih i ekonomskih odnosa na širem zadarskom području omogućeno je bolje razumijevanje načina na koji je Samostan

¹⁵⁷ O njegovom nastojanju oko oživljavanja uporabe glagoljice u Samostanu na Školjiću svjedoči i prethodno spomenuti zapisi u Knjizi aniveršarija iz 1863. godine.

funkcionirao, na koje je probleme redovnička zajednica nailazila i kako se nosila s njima. Konačno, ta nam je građa pružila odgovor na pitanje kako su franjevci trećoredci na Školjiću stvarali, održavali i razvijali glagoljašku baštinu.

U knjižnici Samostana sv. Pavla na Školjiću čuva se više glagoljskih kodeksa koji sadrže popise misa zadušnica koje su odslužili redovnici. Održavanje misa zadušnica, uz svakodnevnu, nedjeljnu i liturgiju za blagdane, bio je i ostao važan dio života i identiteta redovničke zajednice na Školjiću. Svjedočanstvo liturgijskih praksi, pisanih glagoljicom na starocrkvenoslavenskom jeziku hrvatske redakcije, fragmenti su brevijara, koji je po svoj prilici nastao u 15. stoljeću. Važan je i podatak iz 1601. godine o postojanju rukopisnih misala i brevijala u Samostanu. O kontinuitetu glagoljaške liturgije na Školjiću svjedoče i brojni tiskani glagoljski misali koji se i danas čuvaju u Samostanu. Misa na Školjiću se i danas, u posebnim prilikama, služi na starocrkvenoslavenskom jeziku. Sačuvana skripta za učenje gramatike starocrkvenoslavenskog jezika svjedoče o važnosti koja se pridavala poduci mladih redovnika ovom jeziku i pismu.

Samostan na Školjiću bio je važno duhovno i kulturno središte zadarskog otočja. Imao je i važno mjesto u trećoredskoj Provinciji sv. Jeronima. Također je imao važnu pastoralnu i ekonomsku ulogu u životu stanovnika mjesta Preka, ali i drugih mjesta na otoku Ugljanu i Ravi. Samostanska zajednica na Školjiću kroz stoljeća je prakticirala, održavala i očuvala uporabu glagoljskog pisma i hrvatskog govornog jezika u svakodnevnom životu zajednice te starocrkvenoslavenskog jezika hrvatske redakcije u liturgiji. I danas ova zajednica stvara glagoljašku baštinu tako što vrednuje, održava, čuva i istražuje postojeće materijalno i duhovno nasljeđe. Na taj način ona stvara i oblikuje svoj odnos prema praksama prijašnjih generacija redovnika.

Ovaj rad je otvorio nova pitanja i smjerove za daljnja istraživanja. Arhivska građa pisana glagoljicom pruža važne uvide za ekonomsku, pravnu, i uopće povijest svakodnevice Samostana sv. Pavla Pustinjaka na Školjiću. Ta građa sadrži i obilje onomastičkih i leksičkih podataka za dijalektološka i istraživanja iz povijesti hrvatskog jezika. Koristeći se podacima iz arhivske građe pisane glagoljicom bilo bi moguće napraviti jedno mikrohistorijsko istraživanje povijesti Samostana. Takvo bi istraživanje moglo pridonijeti teorijskom i kritičkom promišljanju značenja glagoljaške baštine i uloge zajednice franjevac trećoredaca u njezinom stvaranju i čuvanju. Kritičko promišljanje glagoljaške baštine važno je jer oblikuje naše današnje razumijevanje ovog fenomena i njegove uloge u konstrukciji hrvatskog nacionalnog i prednacionalnog identiteta.

9. TRANSLITERACIJE

Dvolist o iznajmljivanju samostanske kuće u Zadru

(Knjižnica Samostana sv. Pavla Pustinjaka na Školjiću, Mandati, Iznajmljivanje kuće u gradu Zadru
Šanti Mediću 1618. godine; Dvolist (20,3x14,6 cm), Redni broj: 23., fol. 1r-v)

Od kuće kae u gradu

1. red: Lita g(ospod)i nova 1618. na 12 maja
 2. red: Kada odlučiše otac m(no)go p(oštova)ni provincial
 3. red: fra Frančesko Blažević osoranin i
 4. red: s ocem p(oštovanim) fra Mikelom Ni[ži?]ćem [i s?] ostali
 5. red: oci koi se namiriše s istim [?] anu u
 6. red: Zadru dase [jou?] aiva kuć(a) mos(t)ira s(veto)ga
 7. red: Pav(l)a kae na Kampi Šant Medi
 8. red: ća za L(ibar) 28 i da mozi fratri
 9. red: daržati dvi bašve vina [u istoi?]
 10. red: kući i on se kuntenta, koi fit poči
 11. red: nje i dospiva na 12. maja istoga
 12. red: Nato svidoci meštar Ivan Svitar Ar
 13. red: banas i Jako Jelić ribar
 14. red: u libru starim od intrad na karti 44.
-
1. red: Miseca aprila 1593. Ja fra Mikel
 2. red: Nižić šibenčanin, G(va)r(dija)n s(veto)ga Pavla
 3. red: Školica Galovca dah za 40 kup za
 4. red: kuću kae na kampi mešt(a)r L(ibar) 2
 5. red: U s[t]arim kvaternu na karti 4.

1. red: Miseca jenara 1582. Ja fra Šimun
2. red: Brunčić g(va)r(dija)n s(vetoga) P(avla) na Školicu prieh
3. red: [?] fit od kuće kae u gradu - - L(ibar) 18.
4. red: Miseca jenara 1882. prieh za fit od kuće
5. red: kae u gradu na Kampi L(ibar) 9.
6. red: Istoga lita a miseca juna prieh za fit
7. red: od kuće kae u gradu L(ibar) 9.
8. red: Miseca maja 1583 prieh za fit od kuće kae
9. red: u gradu L(ibar) 9.
10. red: Istoga lita miseca decembra priah L 9
11. red: [mise?]ca aprila 1580.

Zapis iz 1599. godine

(Knjižnica Samostana sv. Pavla Pustinjaka na Školjiću, Kartular)

1599.

1. red: Ja fra Mikel Nižić g(va)r(dija)n pri s(ve)tim Pavlu
2. red: na Školicu, razdilih po kmetih nike ze
3. red: mlje na Oštrom ratu, a to za nasaditi
4. red: nih do let 9, a na 10. da daju doho
5. red: dak kakoe zakon starih kmetov i sočev.
6. red: Naiparvi soč Ivan Sirotković, uze zemlje
7. red: gonai 2 i pol.
8. red: Kmet Petar Radulović 2 gonaja i pol
9. red: Jerolim Martinčić gonaja 2 i pol

10. red: Jurai Mošunić gonaja 2 i pol
11. red: Luka Dozupa gonjaa 2 i pol
12. red: Piero Kapelo gonjaa pol
13. red: Rade Muntinegro uze gonjai 4
14. red: Šimun Rušo gonjai i pol
15. red: Jurai Dumić gonjai i pol
16. red: Matij Klukić gonjai 2
17. red: Andrija Mileiko gonjai 2
18. red: U starim na karti 94.

Naslovna stranica samostanskog kartulara

(Knjižnica Samostana sv. Pavla Pustinjaka na Školjiću, Kartular)

1. red: Libar od razlikih pisam i kar
2. red: tulinov, od intrad mostira
3. red: s(veto)ga Pavla parvoga pustinjaka
4. red: na Školicu Galovcu u Dalmaciji
5. red: pod Zadrom
6. red: U koim naipri počimlje kopja od rečenih pisam i kartulinov, sve izvadje
7. red: no, i prepisano iz staroga libra mo
8. red: stirsoga trudom P(oštovanoga) O(ca) F(ra) Marka Kuzmi
9. red: ća šekretarija i sina rečenoga mostira.
10. red: Takoer,
11. red: od sada unapridak imajuse ovde pi
12. red: sati rečena pisma i kartulini kako
13. red: slide pod svakim gvardijanom koi
14. red: bude tada na rečenim Školicu

- 15. red: i u rečenim mostiru
- 16. red: S(veto)ga Pavla
- 17. red: fratar
- 18. red: tretoga reda svetoga
- 19. red: oca našega patrijarke
- 20. red: Frančiska

Zapis o viziti i troškovima iz travnja 1786. godine

(Knjižnica Samostana sv. Pavla Pustinjaka na Školjiću, Blagajnički dnevnik 1783. – 1822., travanj
1786., fol. 18v)

Na 31. maja 1786.

- 1. red: Za ispuniti svoe pastirske dužnosti, a po naredbi naše s(ve)te
- 2. red: regule, i Koštitucionov, o(ta)c m(nogo) p(oštovani) fra Franč(i)sko Sučić Cresanin
- 3. red: 3. reda s(veto)ga oca Fran(čis)ka re(do)vskoga obluženija, u ovih slovinskih
- 4. red: prov(in)cijah Dalmacie, i Istrie min(ista)r prov(incija)l, doidoše vižitati
- 5. red: ovi mostir s(veto)ga Pavla na Školicu Galovcu, kadi naidoše s(ve)tu
- 6. red: crikvu u pristoinoi čistoći, spravi, i službi, mostir, i mostirsko
- 7. red: dobro vladano, i koristno prigledano, laši mostirski, i fratri mrtvi
- 8. red: svi pomlivo, i virno zasluženi, p(oštovanu) familju svu u miru, slogu
- 9. red: i bratinskoi ljubavi, napokon izvidiše tratnju, i prijatie
- 10. red: istoga mostira pod vladaniem oca p(oštovanog) fra Vicenca Ivkovića
- 11. red: g(va)r(dija)na, a to od prvi luja 1784. pokle prijaše maniž, ter do po vas
- 12. red: padajući misec maj, ča est cilih edanaist miseci, i
- 13. red: naidoše da u o vrime bi traćeno = L(ibar) 3260 = 1

14. red: a prieto u isto vrime - - - - L(ibar) 3129 = 12
15. red: Kadi ostae mostir dužan p(oštovanomu) ocu fra Vicencu Ivkoviću
16. red: g(va)r(dija)nu sahranjujući svaki fal - - L(ibar) 130 = 9
17. red: F(ra) Franč(i)sko Sučić m(i)n(ista)r prov(incija)l
18. red: fra Vicenco Milohnić Šekri(tar)i

Tratnja po vižiti i kongregacionu

1. red: Dah Pavi Šarinu za skovat jednu palicu železnu L(ibar) 8
2. red: Dah dvi bocete rožulina na vižitu L(ibar) 26
3. red: Dah isti dan za šavojarde L(ibar) 1
4. red: Dah junaku za mito L(ibar) 16
5. red: Dah za oštie ocu Marceliću L(ibar) 1
6. red: Dah o(cu) m(nogo) p(oštovanomu) prov(incija)lu za onorarii L(ibar) 31
7. red: Dah istim za barilo vina i za muku ča im gre L(ibar) 31
8. red: Dah O(cu) p(oštovanomu) šekretariju za onorarii L(ibar) 4
9. red: Dah don Gergi iz Sestrinja za 9 skut L(ibar) 6
10. red: Dah na 3 dvim ženskim gulihu bob i okopivahu fermentun L(ibar) 2
11. red: Dah Anti Mihatovu za 4 žurnade za levut bi u dervih na Ravu L(ibar) 9
12. red: Dah za jednoga brava Grgi Buovcu bi ovdi m(nogo) p(oštovani) prov(incija)l L(ibar) 16
13. red: Dah Josi Šariću za jednoga brava, bi pojiden kad se fabrika nova kuća L(ibar) 24
14. red: Dah Šimiću Bubiću za jednu veršu za mostir L(ibar) 3

10. IZVORI I LITERATURA

IZVORI:

Samostan sv. Pavla Pustinjaka na Školjicu

Arhiv:

Mandati

Ostrišci

Knjižnica:

Knjiga aniversarija po reguli

Knjiga vječnih misa 1838. – 1863.

Knjiga vječnih misa 1739. – 1764.

Knjiga vječnih misa 1788. – 1808.

Knjiga zadušnica za preminule redovnike 1765. – 1847.

Knjiga zadušnica za pokojne redovnike 1778. – 1794.

Knjiga izrečenih misa 1805. – 1816.

Knjiga intrade i prošnje

Kartular

Blagajnički dnevnik 1783. – 1822.

Blagajnički dnevnik 1592. – 1675.

Blagajnički dnevnik 1823. – 1860.

Knjiga dužnika fra Petra Bogdanića

Natpisi u kamenu

INTERNETSKI IZVORI:

Antena Zadar: <https://www.antenazadar.hr/clanak/2017/02/knjiznica-samostana-na-skoljicu-zasticeno-kulturno-dobro-rh/> (4. listopada 2017.)

Hrvatska enciklopedija: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=30686> (24. 10. 2017)

Samostan sv. Frane u Zadru: <https://www.svetifrane.org/o-nama/povijest-samostana> (9. listopada 2017)

LITERATURA:

- A. Badurina, 1993., Povijest Samostana na Školjiću u Preku, *Zadarska smotra*, XLII, broj 3, 197-199.
- B. Fučić, 1982., *Glagoljski natpisi*, Zagreb.
- N. Gregov, 1998., *Školovanje u provinciji franjevac trećoredaca glagoljaša*, Zagreb.
- E. Hilje, 2003., Utemeljenje franjevačkih samostana na zadarskim otocima, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 45, str. 7-19.
- E. Hercigonja, 2009., *Tisućljeće hrvatskog glagoljaštva*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- S. Ivančić, 1910., *Povjestne crte o samostanskom III redu Sv. O. Franje po Dalmaciji, Kvarneru i Istri i poraba glagoljice u istoj redodržavi sa priložima*, Zadar.
- K. Juran, 2008., Prilozi povijesti Rave od kraja 13. do sredine 17. stoljeća, *Otok Rava*, ur. Josip Faričić, Zadar, str. 281.-310.
- P. Kero, 2015., *Popis glagoljskih kodeksa zadarske nadbiskupije*, Zadar.
- I. Nižić, 2007., *Preko - glazbena baština, Živa baština i glazbena praksa u 20. st.*, Zadar.
- A. Nazor, 1993., Tragom Parčičeva glagoljskog misala, *Zadarska smotra*, XLII, broj 3, 112-113.
- K. Prijatelj, 1993., Ventura 1992., *Mogućnosti*, god. 40., str. 146-151.
- P. Runje, 2012., *Prema izvorima II - Rasprave i članci o hrvatskim franjevcima trećoredcima glagoljašima*, Krk – Zagreb.
- P. Runje, 1998., *O knjigama hrvatskih glagoljaša*, Zagreb.
- B. Sučić, 1993., Prilike u Provinciji franjevac trećoredaca u vrijeme školovanja i djelovanja Dragutina Parčića, *Zadarska smotra*, XLII, broj 3, 1993., str. 25-32.
- A. Seferović, 1993., Dragutin Antun Parčić - Svjetloslikar s Galevca, *Zadarska smotra*, XLII, broj 3, str. 187-196.

POPIS KRATICA:

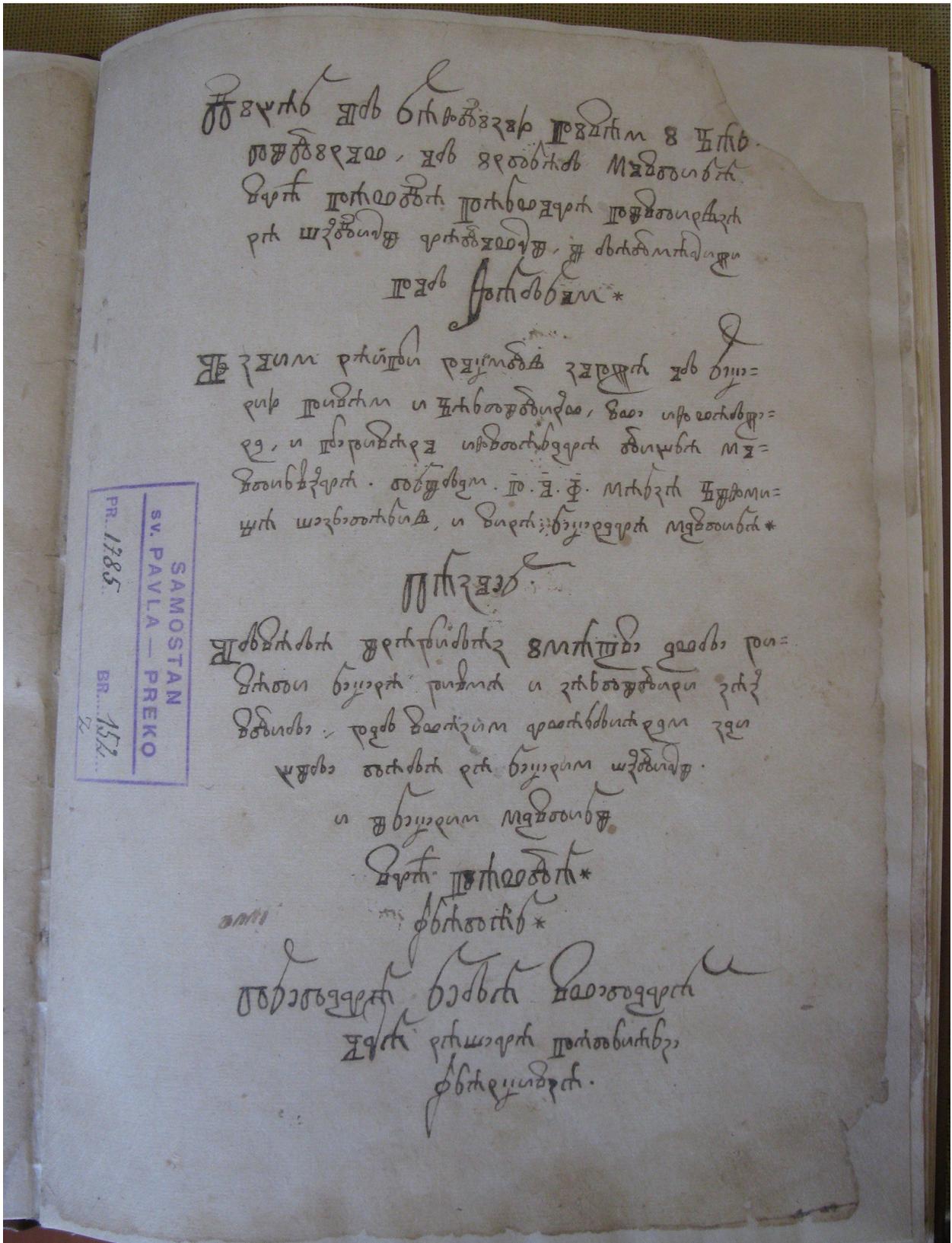
Knjižnica - Knjižnica Samostana sv. Pavla na Školjiću.

Mshr - Mali staroslavensko hrvatski rječnik, Drugo izdanje, ur. J. Hekman, Matica hrvatska, Zadar, 2009.

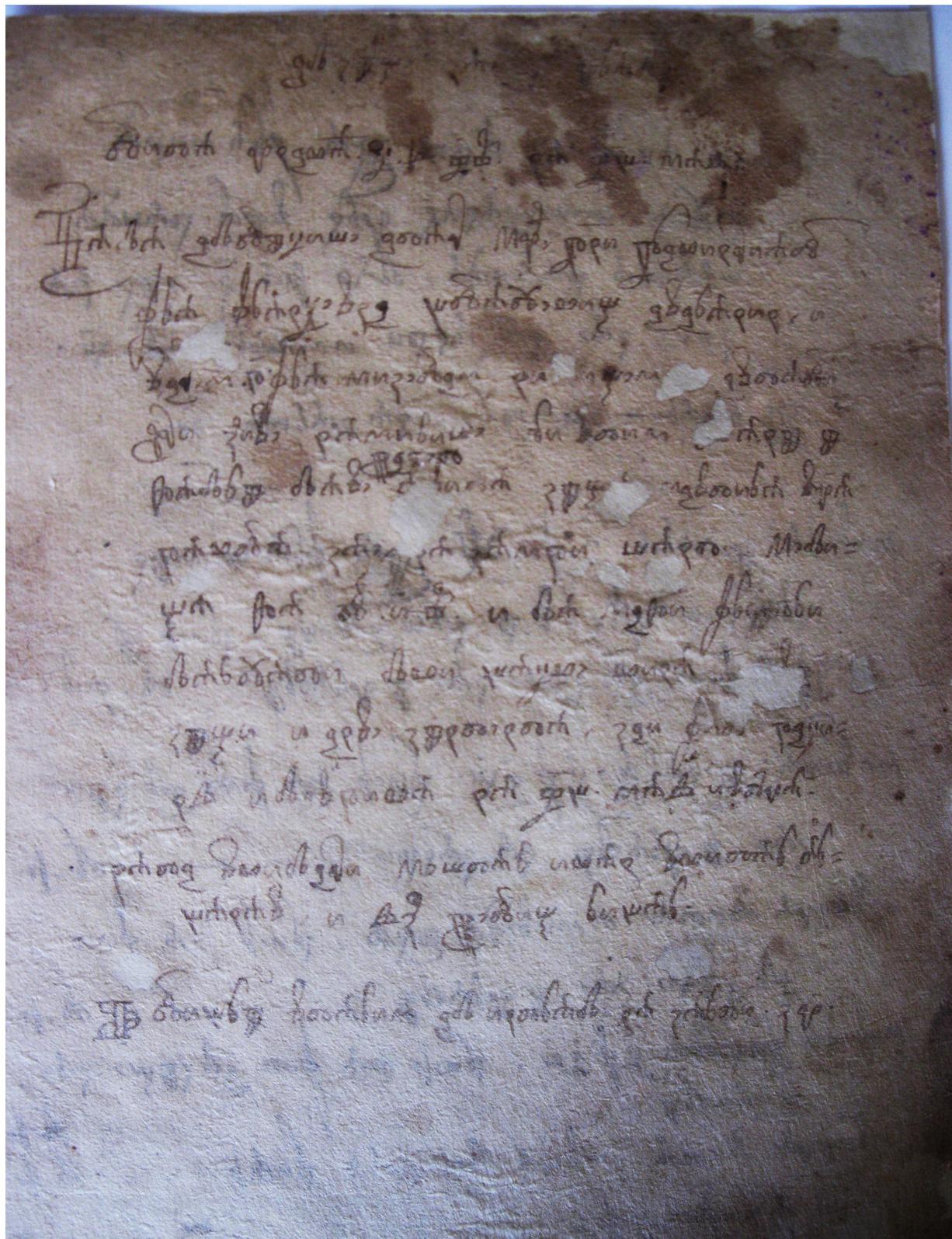
Hfbl - Hrvatski franjevački biografski leksikon, ur. F. Emanuel Hoško - P. Čosković - V. Kapitanović, Leksikografski zavod "Miroslav Krleža" i Vijeće franjevačkih zajednica Hrvatske i Bosne i Hercegovine, Zagreb, 2010.

He - Hrvatska enciklopedija

Slika 2: Naslovna stranica samostanskog kartulara (Arhiv, Kartular, fol. 1r)

Slika 4: Ugovor o iznajmljivanju samostanske kuće u Zadru (Arhiv, Mandati, 1618., fol. 1a)

Slike 6. i 7. Glagoljicom uklesana godina 1596. na nadvratniku ulaza u crkvu sv. Pavla na Škojliću. Iznad glagoljskog natpisa se nalazi latinicom i latinskim jezikom uklesan zapis o posvećenju crkve.

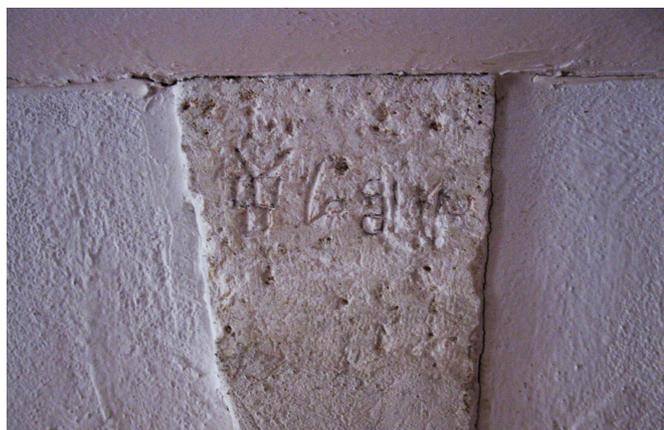
Slike 8. i 9. Glagoljski natpis na nadvratku ulaza u samostansku blagovaonu

Slika 10. Natpis s godinom 1689.

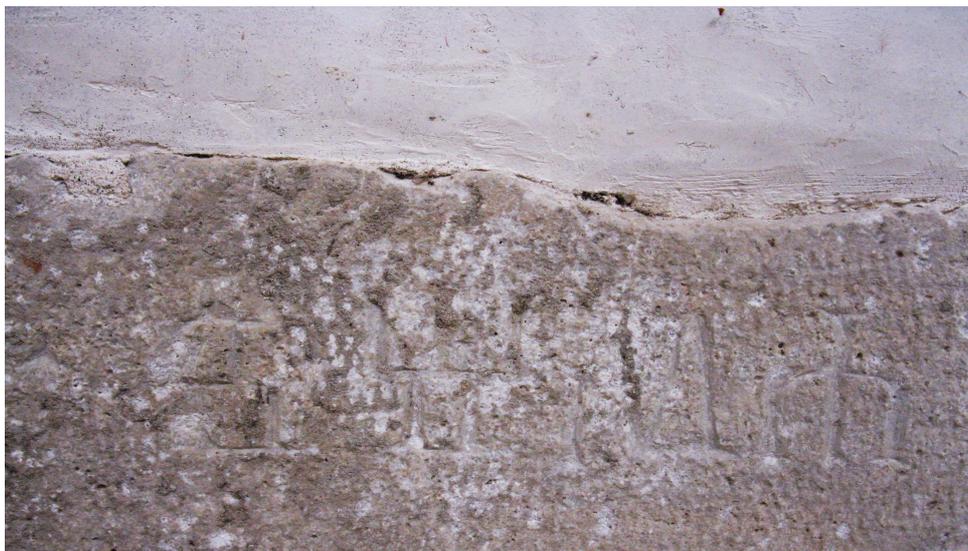
Slika 11. Drugi natpis s godinom 1689.

Slika 12. Natpis s godinom 1686.

Slika 13. Novopronađeni natpis s godinom 1761.

Slika 14: Natpis na donjoj strani stare oltarne menze

12. SAŽETAK

U knjižnici Samostana sv. Pavla pustinjaka na Školjiću čuva se korpus glagoljicom pisane arhivske građe. Ova građa je nastala u Samostana na Školjiću, u periodu od kraja 16. do druge polovice 19. stoljeća. Navedena građa je krajem 20. stoljeća prošla kroz proces restauracije i konzervacije, a 2013. godine je proglašena zaštićenim kulturnim dobrom Republike Hrvatske. Većina ove građe do sada nije bila predmetom znanstvenog istraživanja. U ovom radu se prezentira sadržaj glagoljicom pisane arhivske građa Samostana sv. Pavla. Osim kodeksa i dokumenata pisanih glagoljicom, u Samostanu se nalaze i kameni glagoljski natpisi. U svrhu prezentacije sadržaja i valoriziranja navedene građe kao povijesnog izvora u ovom su se radu rabile metode transliteracije i analize odabranih dijelova građe. U radu se postavlja i pitanje o odnosu trećoredske zajednica na Školjiću prema glagoljaškoj baštini i njenoj ulozi u životu redovnika.

Ključne riječi: Samostan sv. Pavla Pustinjaka na Školjiću, glagoljica, baština, franjevci trećoređci glagoljaši, arhivska građa, transliteracija.

13. SUMMARY

The library of St. Paul the Hermit at the island of Školjić, contains archival material written in the glagolitic script. This material was produced at St. Paul's monastery, between the end of the 16th and the second part of the 19th century. During the late 20th century this archival material had undergone through a process of conservation and preservation, and in 2013., it was proclaimed as a protected cultural heritage of the Republic of Croatia. However, the majority of this archival material was not subjected to scientific research. The aim of this paper is to present the content of the glagolitic archival material of the monastery of St. Paul the Hermit. In addition to codices and documents written in the glagolitic script, the monastery contains epigraphic material. The main goal of this thesis is to present and evaluate the aforementioned archival material, using the research methods of transliteration and analysis, which were applied to selected segments of the archival material. The research questions posed in this paper specifically adress the relationship between the community of the monks of the third order of St. Francis of the Školjić monastery, as well as the role that the glagolitic cultural heritage played in their lives.

Key words: Monastery of St. Paul the Hermit on Školjić island, glagolitic script, heritage, glagolite monks of the third order of St. Francis, archival material, transliteration.